«Тимĕр вăййи» – хĕрсемшĕн те шăл çемми • 4 стр.

Анне, аппа та йăмăк, мăшăр... Эсир пуртан кил-çуртăм ăшă

ХЫПАР

1997 çулхи январĕн 30-мĕшĕнче тухма пуçланă

44(966) №, 2016, ноябрь/чӳк, 12

Хакĕ ирĕклĕ.

16+

Чăваш ХĔРАРĂМĔ

Хаçата электронлă адреспа та çыру çырма пултаратăр: zuwxeraram@mail.ru.

Йытăсене мĕн парнелеççĕ? 2 стр.

Хĕрарăмсене хырăм пăрахма саккун шайĕнче чарасшăн 3 стр.

Америка çил-тăвăлне алă сулса кăна хăвартăмăр 5 стр.

Ĕне пĕтĕленнине мĕнле пĕлмелле? Кролик ами çурисене пăхасшăн мар... 8 стр.

«Майрасем ирĕклĕн утма та памаççĕ...» 9 стр.

Пĕрремĕш леди... сăмах вăрланă 11 стр.

ÇĂЛТĂР ÇӲПÇИ

Ĕç çук тăк – тĕллев çук

Константин РЯЗАНОВ, юрăç

– Йывăрлăхсем хăйсене хăйсем пулмаççĕ, вĕсене эпир хамăрах тупатпăр. Çавăнпах лару-тăрăва кăткăслатмасăр пурăнма вĕренмелле. Тепĕр тесен, çулсем иртнĕ май çын кулленхи ыйтусене çăмăллăнах татса пама вĕренсе çитет, ку хăйне евĕр йĕрке пулса тăрать. Паянхи кун мана çав тери канăççăрлантарканни пур теейместĕп. Пурнăçри хăш-пĕр лару-тăру кăштах шухăшлаттарать ĕнтĕ...

Эстрада пирки калас пулсан, паян кашни юрласшăн. Сцена пурне те йышăнать тата. Юрĕ-ха – тухчăрах, анчах пурте пĕрешкел юрлаççĕ. Стиле улăштармалла пек туйăнать. Паян чылай артист çĕнĕ юррине пирĕн халăх мĕн итлеме кăмăлланине кура хайлать. Урăхла ĕçлеме хăнăхмалла – çынсене çĕннине сĕнмелле. Эпир вара хăратпăр, итлекенсем урăх картари юрра епле йышăнасси сисчĕвлентерет. Пурнăçпа тан утма пачах шикленмелле мар тесшĕн эпĕ. Раççей сцени çинче çапла пулса пырать те. Паллах, пирĕн те çĕнĕ варкăш кĕртес текенсем пур, анчах сахал. Вĕсене аталанма чаракансем те çук мар тата.

Республикăри кашни культура керменĕнчех музыкăн пахалăхлă та лайăх хатĕрĕсем пулсан мĕн тери аванччĕ тата! Сасă тасан та уççăн янăрани куракансемшĕн те паха-çке.

Таçта та пулнă эпĕ, темле конкурса та хутшăннă. Çакна çирĕппĕнех палăртатăп: пирĕн куракан пекки текех ниçта та çук, çавăнпах хамăрăн халăх умне тухса юрлама питĕ кăмăллатăп. Мĕн тери ăшшăн кĕтсе илеççĕ вĕсем!

Юратнă киленĕçĕм – юрласси – тупăш паракан тĕп çăлкуç пулса тăрасса нихăçан та шухăшламан. Урăх ĕçе те пултаратăп-ха, анчах сцена çинех чун туртать. Ыттисен те хăйсен кăмăлне ларакан ĕç тупмалла тесе калас килет. Хамăра шырамалла. Енчен те ĕç килĕшет, савăнăç кӳрет тĕк – эппин, ку санăн. Пĕр-пĕр пӳлĕмре чуна хытарса ларсан кун пирки тĕплĕ шухăшласа çĕнни патне ăнтăлмалла. Пачах та хăрамалла мар. «Ĕç çук» тесе калакансене те ăнланмастăп. Кахала персе пĕр вырăнта ларнипе, паллах, нимĕн те пулмасть. Тăрăшуллисем хăйсене пĕр çĕрте тĕрĕслеççĕ, тепĕр вырăнта шыраççĕ, виççĕмĕшне çитеççĕ... «Ĕç çукки» туртăм, тĕллев çуккипе кăна çыхăннă.

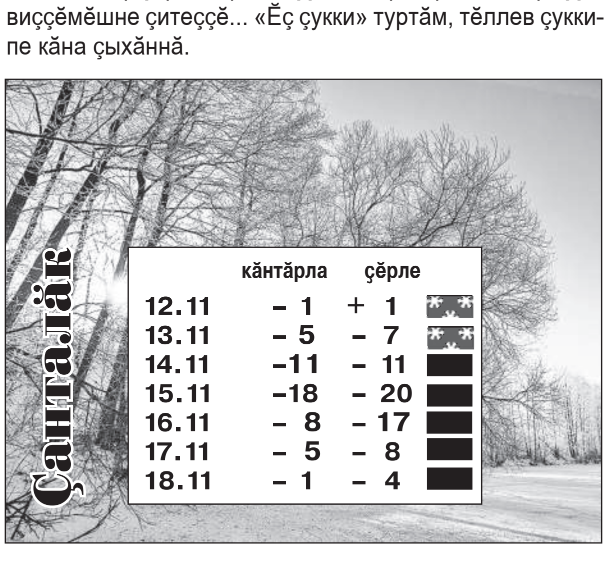

Çанталăк

	кăнтăрла	çĕрле	
12.11	– 1	+ 1	
13.11	– 5	– 7	
14.11	–11	– 11	
15.11	–18	– 20	
16.11	– 8	– 17	
17.11	– 5	– 8	
18.11	– 1	– 4	

2 стр.

Елена АТАМАНОВА сăнӳкерчĕкĕ.

Пӳрте кĕрсен мĕн сас лайăх?

«Ача пĕрре те нумай, саккăр та сахал», – текен каларăшпа килĕшеççĕ Елчĕк районĕнчи Шăмалакри Львовсем. Юрăпа Надя пĕр ялтах çуралса ӳснĕ. Хуларан яла килсен тимĕрçĕ лаççи умĕпе пăрчăкан пек иртсе каякан хĕр хыççăн ытараймасăр пăхса юлнă каччă. Пĕр каçхине клубра иккĕшĕ вальс çаврăннă. Юратупа хĕмленнĕ йĕкĕт чипер пике çинчен куç илеймен. Çав каç хĕре киле пĕччен уттарман вăл. Хапха умĕнче çăлтăрсем шутланă вăхăтра та сăмаха çилпе вĕçтерсе калаçман пурнăç çинчен шухăшлакан яш. Кăштахран Юра пикене хăйĕн мăшăрĕ пулма ыйтнă. «Пĕр-пĕрне чунтан савса пĕрлешрĕмĕр», – çирĕплетеççĕ Юра тата Надежда Львовсем. Çак туйăма арăмĕпе упăшки ĕмĕр тăршшĕпех упрама хатĕр. Паян ĕçчен те тăрăшуллă мăшăр çичĕ ача ӳстерет, ывăл-хĕр çитĕнтернĕ чухне пĕр алăра – вут, тепринче шыв пулнине аван пĕлет.

ÇЫРĂНТАРУ – 2017

«ХЫПАРА» – КАШНИ ÇЕМЬЕНЕ

2017 çулăн I çурринче илсе тăмашкăн

декабрь уйăхĕн 26-мĕшĕччен

"ХЫПАРА" – 572,88 тенкĕпе,

"ХЫПАР-эрнекуна" – 279,36 тенкĕпе,

"ЧĂВАШ ХĔРАРĂМĔ" хаçата 297,24 тенкĕпе çырăнтараççĕ

ПАТШАЛĂХ ПУЛĂШĂВĔ

Пӳрте кĕрсен мĕн сас лайăх?

/Вĕçĕ. Пуçламăшĕ 1-мĕш стр./.

Ĕмĕтлĕ çын çунатлă

Ĕмĕтлĕ çын çунатлă теççĕ. Мăшăр пĕрлешсенех çĕнĕ йăва çавăрма тĕв тунă. 2011 çулта çемьере пиллĕкмĕшĕ кун çути курсан «Нумай ачаллă çемьесене пурăнмалли çурт-йĕрпе тивĕçтересси» программăпа килĕшӳллĕн черете тăнă Львовсем. Вăхăта вăраха тăсса яман, акă Шăмалак ялĕн çĕнĕ урамĕнче нумай пулмасть кермен пек çурт ӳссе те ларнă. Икĕ хутлăскере сарă тата хăмăр кирпĕчрен хăпартнă. Ыттисенчен хăйнеевĕрлĕрех вăл.

Тарават кил хуçи арăмĕ хирĕç тухрĕ. Йăлтах хатĕр, мĕнпур тăван-пĕтенне пуян кĕрекене пуçтарса çĕнĕ пӳрт ĕçки кĕрлеттернĕ пулин те, вăхăт çитерейменнипе çĕнĕ çурта куçма ĕлкĕреймен-ха вĕсем. Ачасен кĕрхи каникулне кĕтнĕ. Пӳртре сăмсана кăтăклакан сăрă, çĕнĕ обой, сĕтел-пукан шăрши кĕрет. Çуртăн иккĕмĕш хутĕнче кашни тĕпренчĕкĕ валли хăйне ятăн пӳлĕм уйăрнă. Тепĕр çичĕ ача çуратсан та вырăн çитет кунта. «Кайран, пирĕн çунат айĕнчен вĕçсе тухсан, тăван киле ан манччăр, ашшĕ-амăшĕ патне çемйипе килсе çӳреччĕр», – ĕмĕтленет кил ăшшине упракан. Илемлĕ чӳрече каррисене обойпа килĕшӳллĕн суйланă. Урайĕнче шăпăрлансем ан шăнччăр тесе çĕнĕ пӳрт ĕçкине пухăннă тăванĕсем кашни пӳлĕм валли палас йăтса килнĕ. Пысăк балкон çинчен вăрман çумĕнче вырнаçнă Шăмалак ялĕ тата хитрен курăнать. Путвала пӳртренех анма май пур. Тăрăшуллă кил хуçин ĕмĕчĕсем пысăк, çитес вăхăтра мунча, бассейн тăвас шухăшлă. Выльăхсене хупма вите хăпартса лартма та ĕлкĕрнĕ вĕсем çĕнĕ вырăнта.

Палăртни патне çирĕппĕн утакан çемьере пĕр-пĕрне никамран лайăх ăнланнине ĕçпе çирĕплетеççĕ. Куллен тăватăпилĕк сехетрех ура çинче мăшăр. Кил хуçи арăмĕ ал ĕçне ăста. Анчах хальлĕхе чун киленĕçĕ çинчен шухăшлама та вăхăт çук унăн. Кил-çурта хăтлăлатмалла.

Районти чи лайăх çемье

«Елчĕке конкурса кайнă чухне виçĕ машинăна аран вырнаçкаласа пĕтрĕмĕр. Халĕ республика конкурсне хутшăнма хатĕрленетпĕр», – тет кил хуçи. Пĕр вырăнта ларма-тăма пĕлмен шăпăрлансем унта кайма хатĕрленме пуçланă та ĕнтĕ. «Пирĕн икĕ енчен те – юрă-ташă ăстисем. Пĕчĕк чухнехине лайăх астăватăп. Атте те, асанне те купăс калатчĕç. Хунеçепе хуняма – Николай Тимофеевичпа Раиса Петровна – ялти сцена çинчен анма пĕлмесçĕ. Çитменнине иккĕшĕ те ылтăн алăллă, питĕ ĕçчен вĕсем. Мăшăр та аллинчен купăс ямасть. Пĕр сăмахпа, çемйипех юрлама-ташлама юрататпăр. Конкурса хутшăнма пачах та шухăшламан эпир, пирĕн унта хатĕрленме вăхăт та пулман. Йăх йывăççипе паллаштартăмăр, юрларăмăр-ташларăмăр, жюрие хамăр пĕçернĕ çимĕçе астивтертĕмĕр. Пире «чи лайăх çемье» тесе палăртни кĕтменлĕх пулчĕ», – каласа кăтартать кил хуçи арăмĕ.

Ултă хĕрпе пĕр ывăл

Юрий Николаевич чи пĕчĕккисене аслашшĕпе асламăшĕ патĕнчен илсе килсен çурт тӳрех вĕсен хаваслă сассипе тулчĕ. Шăпăрлансем алăкран кĕрсенех пĕрин хыççăн тепри çӳлти хута вĕçтерсе хăпарчĕç. Виççĕшне çеç выляма кичем пулчĕ-ши, пăртакранах çилхăвансем каялла чупса та анчĕç. 5 çулти шухă Тимоша 4-ри Ангелинăпа 3-ри Таньăран ниçта та юлмасть. «13 çулти Катя – аслашшĕ-асламăшне пулăшаканни. Пĕчĕккисене те вăл пăхать, кил таврашĕнче те асли валли ĕç тупăнсах тăрать. Вăл прическăсем тума ăста. 11-ти Ксюша хура ĕçрен хăрамасть, кирек мĕн хушсан та итлет. 8 çулти Вероника юрра-ташша ăста. 7-ри Мария – тул çутăлнă-çутăлман сиксе тăраканни, вăраткăч вырăннех вăл, питĕ çăмăл ыйхăллă. Тимоша – яланах аслашшĕ çумĕнче, чăн-чăн хуçалăх çынни. Çĕнĕ çуртран тăрса юлнă хăма таткисене пуçтарнă та аслашшĕне тенкел ăсталама кайса панă. Хунеçен аллинче пуртă-пăчкă выляса çеç тăрать, шăп «Виçĕ упа» юмахрине аса илтерекеннине касса кăларнă вăл. «Пирĕн пӳртрен тунă тенкел», – тет халь ăна. Ангелинăпа Таня пĕрмай мана пулăшасшăн», – тĕпренчĕкĕсемпе паллаштарчĕ Надя.

Ачисен куç тулли çитĕнĕвĕсемпе ашшĕ-амăшĕ тивĕçлипех мăнаçланма пултарать. Вĕренӳре ĕлкĕрсе пынисĕр пуçне конкурссенче çĕнтереççĕ вĕсем.

«Пирĕншĕн çичĕ ача нумай пек туйăнмасть. Ӳссен пĕр-пĕрне пулăшĕç. Тăван тăварпа пиçнĕ. Пысăк çемье ĕçре те, сĕтел хушшине вырнаççан та илемлĕ», – теççĕ Львовсем. Çĕршывăн демографи лару-тăрăвне лайăхлатас енĕпе пурте вĕсем пек тăрăшсан ял урамĕсем ача-пăчан илемлĕ сассипе янăраса кăна тăмалла.

Уявсене те хаваслă паллă тăваççĕ ку килте. Пурте пĕрле юрлаççĕ, ташлаççĕ. Кил хуçи купăс тăсса ярать те пӳрт ача-пăчан шăнкăрав пек куллипе янăраса кăна тăрать. Çакăнтан пĕлтерĕшлĕрех сасă пур-ши çĕр çинче?

Елена АТАМАНОВА.

ĔÇ ÇЫННИН ÇУЛТАЛĂКĔ

«Пурăнасчĕ-ха...»

Вера Михеева Патăрьел районĕнчи Тăрăн ялĕнче 1955 çулта çуралнă. Çут тĕнчене хĕллехи шартламара килнĕ вăл. Кун пек çанталăкра пĕчĕкскерпе амăшне çăмăл пулман паллах. Уйрăмах – пĕччен хĕрарăма. Лидия Осиповна иккĕмĕш мăшăрĕнчен иккĕмĕш ачипе ултă уйăхри хырăмпа тăрса юлнă. Ывăлĕн ашшĕ вăрçăран таврăнайман, хыпарсăр çухалнă. Пепки те çитĕнеймен, ачаллах вилнĕ. Вăрçă чарăнсан хĕрарăм тепĕр салтакпа – Дмитрий Крыловпа – пĕрлешнĕ. Анчах унпа та ырă курса пурăнма пӳрмен. Çапла Вера Дмитриевнăна амăшĕ пĕчченех ӳстернĕ, иккĕн çеç пурăннă вĕсем.

– 10 класс хыççăн вĕренме каяс тенĕччĕ. Шупашкарти экономика техникумне вĕренме кĕме ыйту та çырнăччĕ. Япала пуçтарма тытăнсан анне йĕме пуçларĕ. Вăл: «Пĕччен хăваратăн-им, улма та кăлармалла», – тесе макăрнине курса тухса каяймарăм. Вĕренес шухăша пачах пăрахрăм. Ĕçлеме тытăнтăм. Малтанах Патăрьелĕнче çип арланă çĕрте тăрăшрăм. Каярах хамăр ялти шкула тирпейлӳçе вырнаçрăм, – каласа кăтартать Вера аппа.

Шăпах шкулта ĕçленĕ чухне вăрласа кĕнĕ те ăна Николай Иванович.

– Эпир çамрăк чухне клуба тухсан вăйă та выляттăмăр. Ташлаттăмăр. Вăл кун Инди фильмĕ кăтартрĕç. Кино хыççăн хĕрсемпе ташлама юлтăмăр. Тирпейлӳçĕре улттăн ĕçлеттĕмĕр. Клубран тӳрех шкула каçаттăмăр, унтах выртаттăмăр. Пахча-сад сыхланă-çке, вуттине те хутмалла пулнă. Шкул умне çитсен вăрласа та кайрĕç. Машини те çавăнтах ларнă – хĕр-упраçа йăтса унта лартасси нумай-и?

Çапла 1974 çулхи чӳк уйăхĕнче Тăрăнра тепĕр çемье чăмăртаннă. 42 çул килĕштерсе пурăнаççĕ Михеевсем.

– Пĕр-пĕрне палламан мар паллах. Пĕр ялсем-çке, кӳршĕ урамран çеç. Салтакран таврăннă кăначчĕ Коля ун чухне. Анчах эпир пĕрре те калаçса та курман. Ăна качча тухасса тĕлленмен те. Урамра ларнă чухне вăл купăс тăсатчĕ, эпĕ такмак калама ăстарахчĕ те ун çумнерех пырса лараттăм. Чĕнетчĕ те. Çавă çеç. Клубра вăл кун «Вера, Вера...» тени хăлхана кĕчĕ-ха. Анчах унта эпĕ кăна мар-çке, ыттисем те пур.

Вăрласа кĕнĕ хыççăн анне илме те пынăччĕ. Хытă тытрĕç. Ямарĕç. Турă çапла çырнă пуль. Килĕштерсех пурăнатпăр. Çав тери хитре каччăччĕ упăшкам. Халĕ ватăлма тытăнтăмăр ĕнтĕ. Апла пулин те халĕ те чипер вăл, – мăшăрне ырлать хĕрарăм.

Иккĕмĕш ачине çуратсан Вера Дмитриевна фермăра ĕçлеме тытăннă. 40 яхăн çул ĕне сăвать ĕнтĕ.

– Пăрахас килмест-ха. Ĕçлетĕп. Хăнăхнă ĕç пачах йывăр мар. Пушшех те – халĕ ĕçлеме те меллĕрех. Малтан алăпа сунă вĕт, халĕ – аппарат. Сĕтне те йăтмастпăр – пăрăхпа каять. Çĕнĕ вите те турĕç, унта çамрăк хĕрсем ĕçлеççĕ, – каласа кăтартать маттурскер.

Отпускра пулин те ялти хĕрарăмсемпе хире çĕрулми пуçтарма тухнăччĕ вăл.

– Чĕнчĕç те – хирĕçлемерĕм, – тет ĕç ветеранĕ.

Вера Михеевăна «ЧР ял хуçалăхĕн тава тивĕçлĕ ĕçченĕ» хисеплĕ ятпа чысланă.

Мăшăрĕпе иккĕшĕ виçĕ ача çуратса ӳстернĕ вĕсем. Çурт та çĕкленĕ. Анчах шел, кукамăшĕ мăнукĕсемпе савăнса пурăнайман. 77 çула çитсен çĕре кĕнĕ. Аслă мăнукĕ 2 çулта çеç пулнă ун чухне.

Мăшăрĕ малтанах трактористра, каярах тимĕрçре тăрăшнă. Вăл та халĕ те ĕçлет, алă усса лармасть – фермăра хурал тăрать. Аслашшĕпе асламăшне икĕ мăнукĕ савăнтарать. Шел, кĕçĕн ывăлне Сашăна вăхăтсăр пытарма тивнĕ. Иккĕмĕш ывăлĕ Владик уйрăлса тухса уйрăм çуртра пурăнать. Асли çемйипе ашшĕ-амăшĕпе пĕрле тĕпленнĕ.

– Кольăн купăсĕ верандăрах. Аса илсен часах йăтса кĕрет. Юрлакаласа ларатпăр вара кас-кас. Иртнине те аса илетпĕр. Малашне те çапла пурăнма Турă сывлăх патăрччĕ, – терĕ Вера Дмитриевна калаçăва вĕçленĕ май.

Татьяна НАУМОВА.
Автор сăнӳкерчĕкĕ.

ХАВАС САМАНТ

Йытăсене мĕн парнелеççĕ?

Нумаях пулмасть Шупашкарти Гузовский урамĕнчи Çул çитменнисен социаллă реабилитаци центрĕнче питех те кăмăллă мероприяти иртрĕ. Ачасен çĕнĕ тусĕсем – «Пурнăç çулĕ» ыр кăмăллăх фончĕн пуçаруçисем Анастасия Алексеевăпа Светлана Гришина – вĕсем валли ятарлă тĕлпулу йĕркелерĕç. Унта Çĕпĕр хаскисен питомникĕн ертӳçисене Еленăпа Алексея чĕнчĕç. Вĕсем, паллах, хăйсен тăвата уралла тусĕсемпе çитрĕç.

Шăпăрлансемпе çамрăксем ырă кăмăллă, ăслă йытăсене курсан мĕн тери хĕпĕртерĕç! Тăвата уралласкерсенчен хăрани те тахăш самантра иртсе кайрĕ. Чи сумлă хăнасем – Леопа Джулия – ача-пăча алли чарăнми ачашланипе киленчĕç. Шăпăрлансенчен чи хăюллисем йытăсене çавăтса çӳреме те кăмăл турĕç. Çывăх туссене епле пăхмалли, вĕсемпе мĕнле ĕçлемелли ачасене питех те кăсăклантарчĕ. Хаски хуçисене арçын ачасемпе хĕрачасем тĕрлĕ ыйтупа та канăçсăрлантарчĕç. Вĕсенчен чи интересли – йытăсене çуралнă кун ячĕпе мĕн парнелеççĕ-ха?

Кунашкал мероприятисем социаллă реабилитаци программипе килĕшӳллĕн иртеççĕ. Вĕсем ачасен тавракурăмне пуянлатма пулăшаççĕ. Чĕрчунсемпе тӳрремĕнех çыхăнни кăмăл-туйăма та уçать, вĕчĕрхенĕве ирттерет, ачасене ырра вĕрентет. Çавăнпах ачасем центрта пурнăçра йывăр лару-тăрăва лекнисене пулăшма хăнăхаççĕ.

Анастасия АЛЕКСЕЕВА.

Пулăшма шантараççĕ

Чăваш Ен Пуçлăхĕ Михаил Игнатьев тунтикун РФ Патшалăх Думин Бюджет тата налуксем енĕпе ĕçлекен комитечĕн председателĕн пĕрремĕш заместителĕпе Валентин Шурчановпа ĕçлĕ тĕлпулу ирттернĕ.

Михаил Игнатьев Правительствăн регионсен аталанăвĕ енĕпе ĕçлекен комиссийĕн ларăвĕнче Чăваш Енĕн федераци укçипе усă курмалли сĕнĕвĕсене тишкернине палăртнă. Республика Правительстви федераци программисене хутшăнать, хушма инвестицисем илсе килес енĕпе çине тăрса ĕçлет. Калăпăр, кăçал федераци бюджетĕнчен республика бюджетне дотацисемпе пĕрле паракан укçа 16 миллиард тенкĕ патнелле пулать – пĕлтĕрхинчен 5% ӳсмелле.

Халĕ Шупашкар хулин 2-мĕш тĕп больницин поликлиникин çуртне реконструкцилеме федераци бюджетĕнчен укçа илес енĕпе ĕçлеççĕ. Тĕп хула варринчи поликлиника строительствине РФ Сывлăх сыхлавĕн тата Экономика аталанăвĕн министерствисем ырланă ĕнтĕ. Регион бюджетĕнчен çак тĕллевпе 200 миллион тенкĕ патнелле уйăрма палăртаççĕ. Михаил Игнатьев Валентин Шурчанова поликлиника валли федераци бюджетĕнчен укçа уйăрттарас енĕпе пĕрле ĕçлеме сĕннĕ.

Туслă пурăннине мĕн çиттĕр?

Чӳк уйăхĕн 7-мĕшĕнче Чăваш Ен Пуçлăхĕ Михаил Игнатьев ЧР Пуçлăхĕ çумĕнчи Ваттисен канашĕн председателĕпе, Чăваш Енри халăхсен ассамблейин председателĕпе, паллă общество ĕçченĕпе Лев Кураковпа тĕл пулнă.

Михаил Игнатьев Лев Куракова тата Ваттисен канашĕн членĕсене республика Правительствин социаллă пĕлтерĕшлĕ пуçарăвĕсене ырланăшăн, общество ĕçĕнчи хастарлăхшăн тав тунă. Лев Кураков республикăра тĕрлĕ халăх представителĕсем пĕр-пĕрне хисеплени, туслă пурăнни çинчен каланă, Чăваш Ен Правительстви халăхсен пĕрлĕхне çирĕплетсе пынине, ку енĕпе республика Пуçлăхĕ хăй нумай тунине палăртнă.

Чăваш Ен Пуçлăхĕ республикăра мĕнпур национальноç валли пур енĕпе те, çав шутра бизнеса аталантарма пĕр тан условисем йĕркелени çинчен каланă. Лев Кураков çак кунсенче Мускавра иртнĕ Раççей халăхĕсен форумĕ çинчен каласа панă.

Хамăр инф.

Çамрăксемшĕн çул уçă

Шупашкарта "Раççейри çамрăк предприниматель-2016" конкурса хутшăннă, республикăра çĕнтернĕ бизнесменсемпе "çавра сĕтел" иртнĕ. Унта ЧР Пуçлăхĕ Михаил Игнатьев хутшăннă.

Федерацин "Эсĕ – предприниматель" программине республикăра 2008 çулта пурнăçлама пикеннĕ. Унăн тĕллевĕ – бизнесра пуçламăш утăм тăвакан çамрăксене пĕлӳ парасси, патшалăх енчен пулăшса ура çине тăма пулăшасси. Тăватă çул хушшинче 5 пин çамрăка вĕрентсе хатĕрлени сая кайман. Вĕсем 100 ытла бизнес проекта пурнăça кĕртнĕ. Паян программа Раççейри 53 регионта ăнăçлă ĕçлет. Унта 18-30 çулсенчи çамрăксем хутшăнаççĕ.

ЧР Министрсен Кабинечĕн кăçалхи ака уйăхĕн 15-мĕшĕнчи "Чăваш Республикин "Вĕрентĕве аталантарасси" патшалăх программине улшăнусем кĕртесси çинчен" 135-мĕш хушăвĕпе килĕшӳллĕн "Чăваш Республикинчи çамрăксем" çумпрограммăна "Çамрăк предпринимательсене пулăшасси" мероприятие те кĕртнĕ. Ăна пурнăçлама республика бюджетĕнчен 1 миллион тенкĕ, федераци бюджетĕнчен 3,9 миллион тенкĕ уйăрнă.

Çамрăксене предприниматель ĕçне явăçтарас тĕллевпе нумай ĕç тăваççĕ. Сăмахран, 14-17 çулсенчи ачасен хушшинче олимпиада йĕркеленĕ. Финала 38 вĕренекен тухнă. Предпринимательсемпе вĕсен сотрудникĕсене, шкул ачисене тăхтавсăр тата тӳлевсĕр вĕрентекен тытăм туса хума палăртнă.

Кашни çулах "Эсĕ – предприниматель" программăпа килĕшӳллĕн "Раççейри çамрăк предприниматель" конкурс иртет. Унта 42 çамрăк хутшăннă. Пилĕк çĕнтерӳçĕ Мускавра иртекен çĕршыв шайĕнчи ăмăртăва кайĕ.

"Çавра сĕтеле" хутшăнакансене Михаил Игнатьев ăшшăн саламланă. Вăй хурас кăмăллă, бизнеса кӳлĕнсе хăйĕн пултарулăхне туллин уçас текенсемшĕн Чăваш Енре çул яланах уçă пулнине палăртнă, çамрăксене çăмăл мар ĕçре ăнăçу суннă, конкурс çĕнтерӳçисене наградăсем панă.

Василий НИКОЛАЕВ.

Пăрачкав районĕнче хăналанăпăр

Чăваш Республикин Пуçлăхĕ Михаил Игнатьев 2017 çулта Республика кунне ирттересси çинчен Указ кăларнă.

Кăçалхи уява Шупашкар хулинче тата Пăрачкав районĕнче йĕркелеме палăртнă. Çавна май ЧР Министрсен Кабинетне Республика кунне ирттерес енĕпе пурнăçламалли мероприятисен планне хатĕрлеме тата çирĕплетме, Пăрачкав районне ялсен общество инфратытăмне аталантармашкăн республика Пуçлăхĕн грантне тӳлессине тивĕçтерме хушнă. Республикăри вырăнти хăйтытăмлăх органĕсене йăлана кĕнĕ «Акатуй» уявĕсем, культмассăллă тата спорт мероприятийĕсем йĕркелесе ирттерме сĕннĕ.

Марина ГРИГОРЬЕВА.

Крым пейзажне кăтартнă

Кĕркуннехи каникул вăхăтĕнче Акцыновсен ячĕллĕ Шупашкарти ача-пăча ӳнер шкулĕн педагогĕсемпе вĕренекенĕсем Хура тинĕс хĕрринчи Судакра йĕркеленĕ пленэра хутшăннă.

Çамрăк художниксем хăйсен ĕçĕсенче Крым пейзажне, тинĕс анлăшне кăтартнă. Ачасем çавнашкалах Феодосири Айвазовский музейне, генуэзецсен крепоçне кайса килнĕ.

Мария РОМАНСКАЯ.

Кирпĕч стена ӳкнĕ

РФ СК Çĕнĕ Шупашкарти следстви уйрăмĕ вырăнти коммерци пĕр организацийĕн 36 çулти ертӳçи тĕлĕшĕпе пуçарнă уголовлă ĕçе тишкерсе пĕтернĕ. Ăна РФ УК 143-мĕш статйин 1-мĕш пайĕпе /ĕç сыхлавĕн нормисене пăснăшăн, çавна май çын сывлăхне сиен кӳнĕшĕн/ айăпланă.

Следстви версийĕ тăрăх, кăçалхи утă уйăхĕн 11-мĕшĕнче арçын ĕç производствин проектне хатĕрлемесĕрех малтан лавкка пулнă çурта çĕнетме çынсене кĕртнĕ. Ĕç сыхлавĕн правилисене пĕлменнине пула: кунта вара 5 метрлă кирпĕч стенана сӳтме тивнĕ – инкек сиксе тухнă. Стенан пĕр пайĕ 4 рабочи çине ӳкнĕ. 18 çултан пуçласа 53 çулччен арçынсем тĕрлĕ шайра суранланнă. 44-рин сывлăхĕ вăйлах сиенленнĕ.

Следовательсем ĕçпе тивĕçтерекене айăплă тесе йышăнма материал çителĕклĕ пухнă, ĕçе пăхса тухма суда ярса панă.

Хальхи вăхăтра республикăри патшалăх ĕç инспекцийĕ организацие хăйне ĕç сыхлавĕпе хăрушсăрлăх нормисене пăхăнманшăн административлă явап тыттарас ыйтăва пăхса тухать.

Анна НИКОЛАЕВА.

САМАХ ПАРĂР-ХА

Ярăнас килсен...

Татьяна НАУМОВА

Авăн уйăхĕн вĕçĕнче "Раççей православи чиркĕвĕн пуçлăхĕ Кирилл патриарх хĕрарăмсене хырăм пăрахма саккун шайĕнче чарас тĕллевлĕ общество проекчĕпе килĕшсе ун айне алă пуснă" текен хыпар халăхра çиçĕмле хăвăртлăхпа сарăлса шав çĕклерĕ. Ку шухăша Чечня лидерĕ Рамзан Кадыров тата Раççейри мăсăльмансен муфтийĕ Талгат Таджуддин та ырланă. Нумаях пулмасть ача прависен уполномоченнăйĕн тивĕçĕсене пурнăçлма пуçланă Анна Кузнецова та аборта туллин хирĕçлекенсен йышне кĕнĕ. Анна Юрьевна ку ыйтăва тĕрлĕ енлĕн хакламаллине те каланă-ха. Вăл çемье йăли-йĕркине тĕп вырăна хумаллине, амăшĕпе ачасене хавхалантармаллине, çамрăк мăшăрсене пулăшмаллине, ӳсекен ăрăва воспитани памалли майсене çĕнетсе лайăхлатсах тăмаллине палăртнă.

Ача-пăча прависене хӳтĕлекенскер Раççейре профилактика ĕçне ахаль те аван йĕркеленине палăртнă. Ăна ĕненес тĕк, çĕршывăмăрта пĕлтĕр кăна тухтăрсем хырăм пăрахма пынă 67 пин хĕрарăм шухăшне улăштарма пултарнă. Психолог профессине алла илнĕскер абортсене хирĕç малтан та пĕрре мар тухса калаçнă. Анна Юрьевна ертсе пыракан "Покров" фончĕн ку тĕлĕшпе ятарлă программа та пур.

Проекта Елена Мизулина сенатор та ырланă. Çакна каласа хăварни те вырăнлă-тăр: нумаях пулмасть правительствăра общество тепĕр проектне сӳтсе явнă. Ун чухне Елена Мизулина "бэби-бокссене" хирĕç тăнă. Патшалăхăн амăшĕсем пепкине пăрахнине ырлама юраманнине, ятарлă ещĕке хурса хăварнăран ачашăн чăн ашшĕ-амăшĕн ячĕ яланлăхах паллă мар юлнине каланă.

Аборт ыйтăвĕ, паллах, çивĕчрех. Паян хĕрарăм çуралман ачинчен хăй ирĕкĕпе тӳлевсĕрех хăтăлаять. Аборт тума ирĕк паракан саккуна Ленин 1920 çултах алă пуснă. Вунпилĕк çултан Сталин ку ĕçе чарнă-ха, анчах вăл вилсен хĕрарăмсем больницăна каллех уççăнах çӳреме тытăннă. Шурă халатлисем çулталăкра миллион-миллионĕпе операци тунă.

СССР сапалансан контрацепци тĕрлĕ мелĕпе усă курнăран хырăм пăрахакансен йышĕ чакнă-ха, анчах паян та çак ыйтăва пин-пин хĕрарăм гинеколог пӳлĕмĕнче татать.

Аборта хирĕç тăракансен шухăшĕпе килĕшменнисем хăш-пĕр категорири çынсемшĕн хырăм пăрахни пĕртен-пĕр тĕрĕс утăм пулса юлнине те палăртаççĕ. Çакна статистика та çирĕплетет-мĕн. Çуралман пепкине вĕлерекенсем ытлара çамрăк хĕрсем мар, каччă кайнă çулланнă хĕрарăмсем. Операци сĕтелĕ çине выртакансен вăтам ӳсĕмĕ – 29 çул.

Çĕнĕ саккун йышăнмаллине çирĕплетекен пуçаруçăсен шухăшне хальлĕхе Раççей сывлăх министрĕ Вероника Скворцова сивленĕ. Вăл хырăм пăрахассине медицина страхованийĕн тытăмĕнчен кăларни хĕрарăм сывлăхĕшĕн хăрушлăх кăларса тăратасса каланă. "Абортсем вăрттăнлăха куçсан çакă чи малтанах сахал тупăшлисемшĕн, ку лару-тăрăва ăнсăртран çакланнă çул çитмен çамрăк хĕршĕн усал енлĕн çаврăнса тухма пултарать. Çавăнпах пирĕн хĕрарăмсемпе ачасем вилнĕ тĕслĕхсем ӳсесрен сыхланмалла", – тенĕ министр.

"Çӳлтисем" ку тĕлĕшпе хальлĕхе нимĕн те шарламаççĕ-ха. Общество ку хыпара мĕнле йышăнасса айккинчен сăнама шантарнă. Абортсене саккун шайĕнче чарма ыйтакан проект айне миллион çын алă пуссан ăна Раççей Президенчĕ Владимир Путин патне çитерĕç. Хальлĕхе вара халăх ку хыпара туллин те тĕрлĕ енлĕн, хĕрӳллĕн сӳтсе явать. Интернетри сайт-форумра та.

"Эпĕ хырăм пăрахнине ырламастăп-ха. Ку, паллах, çын вĕлерниех. Анчах вунпиллĕкри хĕрача ăнсăртран хĕрĕх чĕрнеленнĕ тĕк? Пĕтĕм пурнăçĕ пĕтнĕ темелле. Ни вĕренме, ни ĕçлеме... Пĕр ачапа лармалла. Çирĕпленмен психика нумай чăтайĕ-и?"

"Пирĕн çĕршыв ун чухлĕ тăлăха ӳстерме хатĕр марах. Аборт тума чарсан ашшĕ-амăшĕн хӳттисĕр юлнисем нумайланаççех. Е çуратас килмен ачине хĕрсем ăшăлăхпа çепĕçлĕх парнелемесĕрех çитĕнтерĕç".

"Медицина кăтартăвĕсене пула аборт тумаллине ăнланатăп-ха. Кунта урăххи пирки калаçу пырать вĕт. Ахаль çеç, ача çуратас килменрен, хырăм пăрахакансене чармалла вара. Тен ун чухне хĕрарăмсем арçын çумне выртиччен лайăхрах шухăшлама вĕренĕç. Ярăнма юратсассăн çунашка та туртмалла тенешкел – сĕтĕрччĕрех".

Халăхăн пĕтĕмĕшле шухăшне шута илсе тĕрĕс пĕтĕмлетӳ тăвасса шанас килет...

"Тимĕр вăййи" – хĕрсемшĕн те шăл çемми

Юпа уйăхĕн варринче Владимир хулинче иртнĕ «Раççей – спорт çĕршывĕ» форумра Владимир Путин Президент Олимп вăййисен программине кĕреймен спорт енĕсене анлăрах, лайăхрах аталантармалли çинчен уйрăмах палăртса каларĕ. Кире пуканĕ йăтассипе Чăваш патшалăх ял хуçалăх академийĕнче чӳк уйăхĕн 5-6-мĕшĕсенче «Хыпар» хаçат парнисене çĕнсе илессишĕн иртнĕ Пĕтĕм Раççейри XXXIII турнир шăпах Владимир Владимировичăн сăмахĕсене тӳрре кăларать.

Уйăх каялла хăйĕн 85 çулхи юбилейне паллă тунă аслă шкулăн спорт залĕнче тĕрлĕ çулта Европа тата тĕнче чемпионачĕсенче çĕнтернĕ тата призлă вырăнсем йышăннă Чăваш Енри, Мари тата Мордва республикисенчи, Кемĕр, Кострома, Челябинск, Самар облаçĕсенчи тата Пермь крайĕнчи 14 атлет, вунă ытла регионти 200 ытла спортсмен-разрядник вăй висрĕ.

Кĕрхи çутă та сумлă уявсен вăхăтĕнче иртнĕ спорт праçникĕ пуçланнă ятпа савăнăçлă парадра вĕсене ЧР физкультурăпа спорт министрĕ Сергей Шелтуков, «Хыпар» Издательство çурчĕн директорĕ-тĕп редакторĕ Михаил Арланов, ЧР Патшалăх Канашĕн Социаллă политика тата наци ыйтăвĕсемпе ĕçлекен комитетăн председателĕ Вячеслав Рафинов, кире пуканĕ йăтассипе республикăри пирвайхи спорт мастерĕсенчен пĕри, ЧР Патшалăх Канашĕн депутачĕ Юрий Попов, республикăри кире пуканĕ федерацийĕн ертӳçи, ветерансен хушшинче тĕнче чемпионĕ Юрий Карпов ăшшăн саламларĕç.

Икĕ куна пынă çивĕч кĕрешӳре 1-3-мĕш вырăнсене ял хуçалăх академийĕн, Елчĕк тата Шупашкар районĕсен командисем йышăнчĕç. Уйрăм атлетсенчен хăйсен ушкăнĕсенче турнирăн абсолютлă çĕнтерӳçин ятне Самар облаçĕнчи тĕнче спорт мастерĕ Олег Щербин, ял хуçалăх академийĕн студентки, тĕнчен кăçалхи чемпионки Анастасия Александрова тата Шăмăршă районĕн хисеплĕ çынни Владимир Шуряков /спорт ветеранĕсен хушшинче/ çĕнсе илчĕç.

● ЧППУ ДОЦЕНЧĔ В.СИМЕНЬ ТАТА Ю.КАРПОВ ÇĔНТЕРӲÇĔСЕ ПРИЗЕРА САЛАМЛАÇÇĔ.

Пирĕн çĕршывра çĕнĕ XXI ĕмĕр пуçланиччен хĕрарăмсен хушшинче кире пуканĕ йăтассипе ятарлă ăмăртусем нихăçан та йĕркелемен. Вун пилĕк çул каялла "тимĕр вăййипе" Липецк, Вологда, Ярославль облаçĕсенчи, Санкт-Петербургри тата Раççейри хăшпĕр регионти вăйлă пикесем кăсăкланма пуçланă. "Хыпар" хаçатăн парнисене çĕнсе илессишĕн иртекен пĕтĕм Раççейри турнирăн программине хĕрсен ăмăртăвне пуçласа 2003 çулта кĕртнĕ. Ун чухне абсолютлă чемпионка ятне Патăрьел районĕнчи Татмăш ялĕнче çуралса ӳснĕ, Шупашкарти 16-мĕш вăтам шкулта физкультура учителĕнче ĕçлекен Любовь Эллина çĕнсе илнĕ.

Любовь Александровна 2004 çулта çĕршывĕпе паллă спортсменка пулса тăчĕ. 23 çулти учительница ун чухне республика тата Раççей чемпионачĕсенче чи лайăх результат кăтартнă. Кĕркунне Германири Гамбург хулинче иртнĕ тĕнче чемпионатĕнче Любовь Эллина 16 килограмлă пĕр снаряда малтан – сылтăм, унтан сулахай алăпа 232 хут сулласа çĕкленĕ, 60 килограмлă висере çĕнтерсе çĕршыври хĕрсенчен чи малтан ылтăн медале тивĕçнĕ.

Вунă çула яхăн Любовь Александровна Чăваш ял хуçалăх академийĕнче аслă преподавательте ĕçлерĕ, Борис Глинкин доцентпа пĕрле студентсене вăйлă та хастар, çирĕп кăмăллă пулма вĕрентрĕ.

Хальхи Пĕтĕм Раççейри турнирта экономика факультечĕн виççĕмĕш курс студентки Анастасия Александрова пĕр пăтлă /16 кг/ снаряда сулласа çĕклесе 252 очко пухрĕ те абсолютлă чемпионка ятне çĕнсе илчĕ. Çакна палăртма кăмăллă: Куславкка районĕнчи Тĕрлемес салинче çуралса ӳснĕ çирĕп султи хӳхĕм те çирĕп кăмăллă пике икĕ эрне каялла кăна Казахстанра иртнĕ тĕнче чемпионатĕнче 68 килограмлă хĕрсен ушкăнĕнче чи лайăх результат кăтартнă – ылтăн медале тивĕçнĕ, спорт мастерĕн нормативне пурнăçланă.

Самар облаçĕн чысне 58 килограмлă висере хӳтĕленĕ тĕнче спорт мастерĕ Джанита Щербина-Павлова çивĕч кĕрешӳре 242 очко пухрĕ, "Хыпар" хаçатăн тĕп парнине пиллĕкмĕш хут çĕнсе илчĕ. Тĕнчипе паллă спортсменка кире пуканĕн спорчĕпе вун виçĕ çултах, Йĕпреç районĕнчи Пучинкери вăтам шкулта вĕреннĕ чух, туслашнă. Джанитăн пĕрремĕш тренерĕ – физкультура учителĕнче ĕçленĕ, республикăн нумай хут чемпионĕ Михаил Петров. Çак турниртах Михаил Васильевичăн вĕренекенĕсем: 18 çултан кĕçĕнрех хĕрсен ушкăнĕнче ăмăртнă Снежана Кириллова, Ксения Петрова тата Анастасия Николаева – пĕрремĕш вырăнсене йышăнчĕç. Джанита Щербинан тăван йăмăкĕ Августина Павлова Шупашкарти 27-мĕш вăтам шкулта вĕренет. Вăл 58 килограмлă висере ăмăртса 140 очко пухрĕ, аппăшĕ пекех ылтăн медаль çĕнсе илчĕ.

Канаш хулинчи 5-мĕш вăтам шкулти физкультура учительници Алевтина Евграфова – тăватă ача амăшĕ. Виçĕ çул каялла кукамай та пулнă. Педагогика училищинче вĕреннĕ чух вăл çăмăл атлетика енĕсемпе ăмăртса пысăк çитĕнӳсем тунă. Вăтăр çул тултарнă хыççăн вара Алевтина Никитична кире пуканĕ йăтассипе кăсăкланма пуçланă. Спорт мастерĕн кандидачĕн нормативне пурнăçланă. Хальхи XXXIII турнирта пултаруллă педагог 63 килограмлă висере ăмăртса 162 очко пухрĕ, Чăваш педагогика университечĕн студенткине Екатерина Ивановăна, хăйĕнчен чĕрĕк ĕмĕр кĕçĕнрехскерне, пурĕ те пĕр очко выляса ярса иккĕмĕш вырăн йышăнчĕ.

Елчĕк районĕнчи Елизавета Чернова-Еремеева та – çемьеллĕ хĕрарăм. Виçĕмçул вăл ял хуçалăх академийĕн экономика факультетĕнчен вĕренсе тухнă хыççăн тăван районти малта пыракан "Прогресс" хуçалăха ĕçлеме килчĕ. Кунти республикипе паллă Патреккел ялĕнчи пултаруллă, вăйлă та сатур Федор Чернова качча тухрĕ. Çулталăк каялла вĕсен хĕрача Лиза çуралчĕ.

17-20 çулсенчех республикăри, Раççейри ăмăртусенче малти вырăнсене йышăннă хăш-пĕр аста спортсменка, шел те, качча кайнă хыççăн тĕрлĕ сăлтава пула пысăк спортпа сывпуллашать. Аслă шкулта вĕреннĕ чух темиçе хутчен те республика чемпионки ятне çĕнсе илнĕ, Раççей спорт мастерĕн кандидачĕ Елизавета Чернова вара хĕрачи Ира çур çул тултарсанах спортзала çӳреме пуçланă. Çуркунне вăл кире пуканĕ йăтассипе район чемпионки пулса тăнă, çĕртме уйăхĕн пуçламăшĕнче Шупашкар районĕнчи Янăш ялĕнче иртнĕ республикăри ялти спорт вăййисен финалти ăмăртăвĕсенче те пĕрремĕш вырăн йышăнчĕ. "Хыпар" хаçатăн парнисене çĕнсе илессишĕн пынă турнирта Елизавета Черновăпа пĕрле Ульяновск облаçĕнчи, Мари республикинчи тата ытти регионти вăйлă хĕрсем тупăшрĕç. Вĕсене пурне те çĕнтерсе, Иринка амăшĕ тăваттăмĕш хут чăвашсен тĕп хаçачĕн парнине çĕнсе илчĕ. Елизавета хыççăн иккĕмĕш вырăн йышăннă Ульяновскри Кристина Крымкина ăна 8 очко выляса ячĕ.

10-12 çул каялла кире пуканĕ йăтассипе Шупашкарти хăш-пĕр аслă шкулти студенткăсемпе вĕсен преподавателĕсем, Елчĕк, Йĕпреç, Куславкка, Канаш тата Шупашкар районĕсенчи хĕрсем кăна кăсăкланнă. Хальхи XXXIII Пĕтĕм Раççейри турнирта вара вунвиçĕ хулапа районти атлеткăсем вăй висрĕç.

Эпир пĕлнĕ тăрăх Вăрнар, Хĕрлĕ Чутай, Сĕнтĕрвăрри, Муркаш, Вăрмар, Çĕмĕрле, Етĕрне тата Тăвай районĕсенче те "тимĕр вăййипе" кăсăкланакан пикесем пур. Шел те, асăннă районсен администрацийĕсен физкультурăпа спортпа яваплă ĕçченĕсен тимсĕрлĕхне пула вĕсем хальхинче ял хуçалăх академийĕнче иртнĕ пысăк пĕлтерĕшлĕ турнира хутшăнаймарĕç.

Петр СИДОРОВ.

Василий КУЗЬМИН сăнӳкерчĕкĕсем.

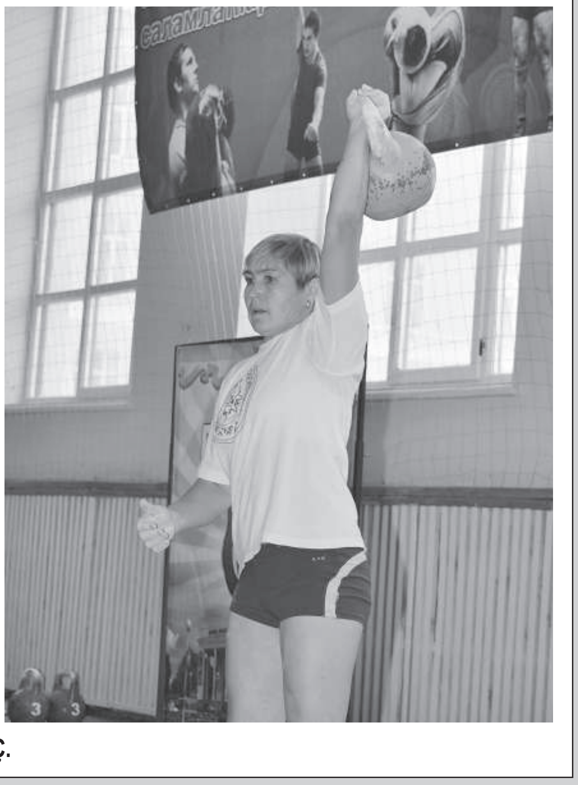

● ХĔРАРĂМСЕМ ТЕ АРÇЫНСЕМПЕ ТАНАХ ĂМĂРТРĔÇ.

Христофор Колумб йĕрĕпе

● КĂНАКАН ТА, ĔÇЛЕКЕН ТЕ ПУР...

/Вĕçĕ. Пуçламăшĕ 41-43-мĕш номерсенче/.

Хаксем пысăк пулин те шалу – çӳллĕ шайра мар: вăтамран 250-300 доллар. Мĕнле май килтереççĕ, пĕлместĕп, анчах та эпир канмалли кунсенче дачăра мекĕрленме хăнăхнă, унта – канма. Шăматкун-вырсарникун вырăнти халăх отеле пырса тулать. Кĕленче çĕклесе шыва кĕрсе тулаççĕ. Шалах кĕмеççĕ, ушкăнăн-ушкăнăн пуçтарăнса шыврах хаяр шĕвек сăрăхтарса лараççĕ. Шывран вара хура пуççем кăна курăнаççĕ. Бегемот пек. Ун пек чухне эпир шаларах ишсе çӳреме тăрăшаттăмăр. Юрать, тарăн мар. Шывĕ лăпкă. Ытти тинĕс пек чăтма çук тăварлă та мар. Тепĕр енчен, "бегемотсен" ушкăнне сăнама та кăмăллă. Доминиканецсене тĕнчери чи "сексуаллă халăх" тесе ахальтен каламаççĕ. Чăнах та, нимрен те, никамран та вăтанмаççĕ. Каярахпа вырăнтисенчен çакна пĕлтĕмĕр. Канмалли кун вĕсен – холидей /тепĕр тĕслĕ – уяв, ĕçлемелле мар кун/. Кăна шкул программинченех ас тăватăп-ха. Вăт холидейра – чăн-чăн ирĕклĕх: такампа та темĕн чухлĕ савăшма юрать. Çав шутра – çемьеллисен те. Мораль енчен пăсăк иккенне пĕлтермест ку. Морале килте чухне кăна пăхăнмалла...

"Петрушка каçĕ"

Вырăнти тепĕр гидпа паллашатпăр. Студент. Вунă ачаллă çемьере вăл – асли. Амăшĕ вунпĕрмĕшне кĕтет. Ыттисем Гаитине канма кайнă, кунта валли укçа çук. Гаити çак утрав çинчех вырнаçнă, анчах та унта татах та темĕн чухлĕ чухăнрах пурăнаççĕ. Историрен çакă паллă. Доминикана 22 çул Гаитие пăхăнса тăнă. Халĕ ирĕклĕхе тавăрнă, анчах та гаитянсене çĕршыва кĕме чарнă. Чухăнлăх сăлтавĕ политикăпа та çыхăннă. Гаитире, сăмахран, 50 çул хушшинче 22 президентран 21-шне е вĕлернĕ, е вырăнтан сирпĕтнĕ. Чи вăйли кăна влаçа çирĕппĕн алла илме пултарнă. Анчах та экологи ăна пачах та канăçсăрлантарман. Тупăш хыççăн хăваласа Гаитире пур вăрмана касса пĕтернĕ. Халĕ унта çĕр хĕвел питĕнче çунсашăранса кăна выртать, ял хуçалăхĕ валли юрăхсăр вăл. Доминиканăра вара пачах тепĕр май. Черетлĕ президент экологи пĕлтерĕшне ăнланнă, вăрман касма чарнă. "Мĕн ӳстермеççĕ – çавна ыйтсан вырăнларах", – хуравлать гид ял хуçалăхĕнчи лару-тăрупа паллаштарнă май. Сăмах май, вăхăтĕнче Европăна çĕрулми, помидор, баклажан, кофе, табак, кукурус шăпах Доминиканăран çитнĕ. Çунса кĕлленнĕ çĕр çинче нимĕн те ӳсменнине пула гаитянсен пĕр пайĕ выçăлăхран тарса, саккуна пăсса чикĕ урлă каçнă, кӳршисен çĕрĕ çинче хуçисенчен ирĕк ыйтмасăрах пахчаçимĕç ӳстерме пуçланă. Çакă кама килĕштĕр-ха? Доминикана ертӳçисем çакна пĕлсен "петрушка каçĕ" ирттернĕ. Çук, гаитянсене петрушкăпа хăналаман вĕсем, чикĕ хĕррине вăрттăн пырса пĕр каçра 20-30 пин çын пуçне мачетепе касса тухнă. Мĕншĕн "петрушка"? Гаитире Африкăран илсе килнĕ негрсем ытларах пурăнаççĕ. Доминиканăна вара Европа çыннисем нумайăн пырса вырăнтисене самай "çутатнă", анчах хăйсен хура ӳтли те чылай. Хăйсеннисене вĕлерес мар тесе чикĕ хĕрринчи çынсен хушшинче испанла фонетика экзаменне ирттернĕ – "петрушка" сăмаха калама ыйтнă: французла-креолла калаçакан гаитянсем иккĕмĕш сыпăкра "р" вырăнне "л" каланă... Каланă хыççăнах пуçсăр тăрса юлнă.

Шуррисем, хурисем...

Сăмах май, çӳлерех асăннăччĕ ĕнтĕ, Доминиканăра криминаллă лару-тăру. Анчах та саккуна шăпах гаитянсем пăснине палăртаççĕ – çĕршывра 1 миллиона яхăн саккунсăр мигрант. Вĕсем Доминиканăна ĕç шыраса пыраççĕ. Çак халăхăн саккуна пăсаслăхне ăнланма та пулать тен. Вăхăтĕнче Гаити Франци колонийĕ пулнă /Доминикана – Испани/. Французсем вырăнти халăха пĕр шелсĕррĕн пусмăрланине калаççĕ. Шурă ӳтлĕ çынсем патне курайманлăх гаитянсен юнĕнче-чунĕнче çырăннă. Доминиканăра вĕсем пĕтĕм хура ĕçе пурнăçлаççĕ. Отельсене "шабаша" пыракансем те – официантсем, пӳлĕмсене тирпейлекенсем – вĕсемех. Çапах та гаитянсемсĕр Доминиканăра пурнăç лăпкăрах пулассине пурте палăртаççĕ.

● ÇУМĂР КИЛЕТ.

Вырăнтисем каласа кăтартнинчен çакна пĕлтĕмĕр. Темиçе çул каялла гаитянсем виçĕ вырăс хĕрне пусмăрланă. Тĕп хулара вырăс хĕрне те вĕсемех çаратнă. Муниципалитет тата отель пляжĕсен хушшинче – вăл пĕчĕк кăна пулин те – сахалтан та 7-8 полицейски утнин сăлтавне çакăн хыççăн тин ăнлантăмăр. Тинĕс хĕррине анмалли çул çинче те яланах йĕркелĕх хуралçи тăратчĕ. Сăлтавĕ авă мĕнпе çыхăннă иккен. Вăт шан хирĕç пулсан пĕтĕм 32 шăлне кăтартса: "Ола /салам/! Как дела?" текенсене. Шурă ӳтлисене курсан доминиканецсем те, гаитянсем те йăл кулаççĕ. Шурă ӳтли вĕсемшĕн – укçа хутаççи. Çав шутра – кашни пусне пуçтарса канмашкăн тĕнче хĕррине çитнĕ чăваш хĕрарăмĕ те. Кулăшла.

Хура пĕлĕтсем

Доминиканăра сывлăш вĕри те нӳрĕ пулнине каланăччĕ ĕнтĕ. Анчах та номерте – кондиционер, талăкăн ытларах пайне тинĕс хĕрринче ирттерсен сисĕнсех каймасть çакă. Кунта çулталăкĕпех çулла теççĕ те, "сезон" текен ăнлав Доминиканăшăн та ют мар. Чăн та, Роман ăна хирĕçлеме пăхрĕ: "Пирĕн патра хăть те хăçан канма лайăх". "Анчах та халĕ, Интернета ĕненсен – çумăр вăхăчĕ", – парăнас килмерĕ манăн. Отельре çĕрле, сăмахран, горизонт хĕрринче кашни каç çиçĕм мĕлтлетнине сăнаттăмăр. Саона утравĕ çинче çумăр айĕнчех шыва кĕтĕмĕр. Çумăрĕ-ĕ-ĕ-ĕ!!! Ăшă! Душран ăшă шыв пĕрĕхтернĕ пек.

Тропика çумăрĕпе хăçан çăвăнса курăпăр-ха тата? Çитменнине, вĕçĕмсĕр çумасть. Кăшт пĕрĕхет те иртсе каять.

Кану вĕçнелле тӳпене кашни кун хура пĕлĕтсем хупăрлама пуçларĕç. Эпир хĕвелпе пиçсе кайнăччĕ те – пирĕншĕн чухах пулчĕ. Тин кăна килнисене вара ăнмарĕ – шывпа çыхăннă экскурсисене йăлт пăрахăçларĕç. Укçисене тавăрса пачĕç. Роман "сезон мар вăхăт çук" тени, "çил-тăвăл 4-5 çулта кăна пулать" тесе шантарни тӳрре тухмарĕ.

Эпир киле тапранас кун ирхине вăрансан асфальт йĕпе иккенне асăрхарăмăр – çĕрле çумăр çунă. Автобуса ларсан гид паян çил-тăвăл пуласса каларĕ. Пĕтрĕмĕр! Акă сана 4-5 çул! Чăн та, тавралăх лăпкăччĕ-ха. Тĕрлĕ отельрен Раççей турисчĕсене пуçтарса 3 сехетрен Пунта-Кана аэропортне çитетпĕр. Тавралăх лăпкă. Самолетсене вĕçме чарасран шикленнĕччĕ. Чармарĕç. Ачамсен тепĕр кун ĕçе тухмалла вĕт. Тӳпе таса. Сывлăша чиперех çĕкленетпĕр. Сывă пул, Колумб çĕрĕ! Турри пулăшсан, хамăр тăрăшсан татах килĕпĕр-ха çăтмах ку кĕтесне! Çак шухăша – ниçта та мар, черетлĕ хут çула пуçтарăнсан шăпах çакăнта тепĕр хут канма килессине – пирĕнпе пĕрле каннисенчен нумайăшĕ палăртрĕ.

● ÇĂТМАХ КĔТЕСĔ.

Автор сăнӳкерчĕкĕсем.

Хушса калани. Мускава çитсен аэропортра хăвăтрах wi-fi хута яратпăр. Суйман гид – Кариб тинĕсĕнче Мэтью ят панă çил-тăвăл алхасать. 5 балл панă ăна – чи пысăкки ку: минутра çил 250 километр хăвăртлăхпа вĕрет! Кун пек инкек ку тавраşра юлашки хутчен 15 çул каялла пулнă... Хальхинче çил-тăвăл Гаити патĕнче тинĕсре пуçланнă. Капла та питĕ чухăн çĕршывăн пысăк пайне аркатнă, 3000 çынна эвакуациленĕ. Инкеке, гаитянсене укçа-тенкĕпе пулăшма та май çук. Çĕршывра коррупци тарăн тымар янине пула пĕтĕм тĕнчери организацисем куçаракан укçа-тенкĕ йăлт пуçлăхсен кĕсйине кăна вырнаçать.

Çил-тăвăл Доминиканăна та çитнĕ. Çуртсен ишĕлчĕкĕ айне пулса Санто Домингора 4 ача вилнĕ. Кариб тăрăхĕнче алхаснă хыççăн Мэтью вăй-халĕ чакнă. Минутра 30-40 километр юлса вăл АПШ Флорида штачĕ еннелле куçнă.

Эпир, эпицентра çакланманнипе, хăрама та пĕлмерĕмĕр. Çакна вара çапах та çирĕппĕн картрăмăр. Тепре каяс пулсан та юмахри пек илемлĕ çĕршыва шăпах сезонра çула тухмалла – чӳк уйăхĕнче пуçланать вăл. Паллах, çутçанталăкран темĕн те кĕтсе илме пулать. Капла шухăшласан вара ниçта та тухмалла мар, килте кăна лармалла. Анчах та пулмалли килти кăмака çинче те пулать теççĕ...

Рита АРТИ.

Виçĕ номере тăсăлнă статьяна та вырнаçманни.

●**Америка стандарчĕ.** Пирĕн туристсем, амăшĕпе хĕрĕ, номере çитсен унитаз юрăхсăррине асăрхаса ресепшена пĕлтернĕ. Кĕçех сантехник çитнĕ: мĕн пулнă? Мĕнле мĕн пулнă – унитаз çĕмĕрĕлнĕ, курмасть-им? Сантехник пăхать – йĕркеллех. Хĕрарăм тĕрĕслет – усă курма юрăхсăр. Аптрасах çитеççĕ, пĕр-пĕрне ниепле те ăнланмаççĕ. Чăннипе, унитазĕ чиперех ĕçлет. Америка стандарчĕпе килĕшӳллĕн унта шыв яланах çурма тулли тăрать. Кирлĕ çĕре пусса антарса яратăн кăна – вăл çийĕнчех çурри таран тулать. Пирĕн стандартпа килĕшӳллĕн вара вăл – тулса ларнă...

●**Чăваш мелĕ.** Апат чиперех çитереççĕ пулсан та туристсенчен пĕри вар-хырăм ĕçĕ пăсăлнине каларĕ. Эмелсĕр çула тухма хăнăхман, хайхине те патăмăр. Çук, пулăшмасть. Мĕн тумалла? Капла тинĕс хĕррине те каймалли çук вĕт. Чăваш йăли аса килчĕ. Пирĕн ваттисем кирек мĕнле чиртен те эрех тăварласа ĕçме хушаççĕ. Пĕр вăхăт самайланнинекларĕ хайхи çакăн хыççăн. Анчах та иртсех пĕтмест-мĕн. Вĕри яшка ытларах çиме сĕнтĕмĕр. Тинех туалета чупма пăрахрĕ хайхи.

●**Каçхине. Тĕттĕмре...** Çĕршыв утрав çинче вырнаçнă. Хăйсен энерги çук. Ăна перекетлес тĕлĕшпе çутта талăкра пĕрре сӳнтерсе илеççĕ. Пирĕн туристсенчен пĕри каласа панинчен. "Тинĕс хĕрринчен пӳлĕме çитнĕ çĕре тавралăх сĕм тĕттĕмччĕ ĕнтĕ – çав таранччене шывра шăмпăлтататтăмăр. Душа кĕтĕм кăна – çутă сӳнчĕ. Тӳрех хăрушă фильмсенчи сюжет аса килчĕ – яланах душра çăваннă чухне вĕлереççĕ вĕт. Çăвăнмалли пӳлĕмре кăна сӳнтернĕ пулĕ тесе ваннăйĕнчен хăвăтрах сирпĕнсе тухрăм – унта та тĕттĕм. Çынсем патне коридора васкарăм – унта çутă пурах! Çук, унта та тĕттĕм!!! Ниçта пĕр çын çук – пурте каçхи апата кайса пĕтнĕ. Чутах чĕресĕр пулаттăм вĕт..."

●**Кăштах – географи.** Доминикана республики Гаити утравĕ çинче вырнаçнă. Утравăн иккĕ виççĕмĕш пайне Доминикана йышăнать, юлашкине – Гаити республики. Çĕршывăн хĕвелтухăç чиккинче Пуэрто-Рико вырнаçнă, хĕвеланăçра – Ямайка тата Куба, кăнтăрта – Венесуэла /чикĕ шыв тăрăх иртет/.

Çĕршывсем пĕр бассейнрах – Кариб тинĕсĕ хĕрринче – вырнаçнине пула унти ытти çĕршыва, тен, кайса курмасан та юрать? "Апла мар, – хирĕçлет Альфия. – Пĕлтĕр Кубăра пултăмăр. Пач урăх çĕршыв. Атте-анне ӳснĕ вăхăтри хура-шурă кăтартакан телевизор, совет тапхăрĕн шăрши... Вырăнти халăхăн йăли-йĕрки те кăсăклă. Калăпăр, Кубăра тухтăрсен ют çĕршыва пачах та тухса çӳреме ирĕк çук. Çамрăксем çапах та, çакна пĕлсе тăрсах, врач профессине суйлаççĕ..."

14 тунтикун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 14.00, 15.00, 18.00, 1.00, 3.00 Новости
9.20, 4.05 Контрольная закупка
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55, 3.05 Модный приговор
12.15 «Про любовь» 16+
13.20, 14.15, 15.15, 1.15 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00, 2.05 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
19.50 «Пусть говорят» 16+
21.00 «Время»
21.35 Т/с «МАЖОР» 16+
23.30 «Вечерний Ургант» 16+
0.00 «Познер» 16+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном» 12+
11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время
11.55, 1.00 Т/с «СВАТЫ» 12+
14.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
17.40 «Прямой эфир» 16+
18.50 «60 минут» с Ольгой Скабеевой и Евгением Поповым 12+
21.00 Т/с «ЧЁРНАЯ КОШКА» 12+
23.00 Специальный корреспондент 12+
0.00 «Расследование Эдуарда Петрова» 16+
3.05 Т/с «ДАР» 12+

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
11.40-11.55 Вести-Чăваш ен
14.40-14.55 Вести-Чувашия
17.20-17.40 Вести-Чăваш ен
20.45-21.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
7.00 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15, 1.40 «Наблюдатель»
11.15 «Библиотека приключений»
11.30 Х/ф «БРАЗИЛИЯ. ЦВЕТ КРАСНЫЙ»
14.45 Сказки из глины и дерева. Каргопольская глиняная игрушка
15.10 Д/ф «Я пел, любил и воевал...»
15.40 Х/ф «В ЧЕТВЕРГ И БОЛЬШЕ НИКОГДА»
17.05 Д/ф «Анатолий Эфрос»
17.50 Великие имена Большого театра. Елена Образцова
18.35 Д/ф «Поль Сезанн»
18.45 Жизнь замечательных идей. «Вычисления беспомощности и простой ключ к счастью»
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.45 Главная роль
20.05 «Сати. Нескучная классика...»
20.45 «Правила жизни»
21.15 Д/с «Ольга Яковлева... Какая есть»
21.45 Цвет времени. Михаил Врубель
22.00 «Тем временем»
22.45 «Потерянный мир»
23.45 Худсовет
23.50 Уроки русского. Чтения. А. Чехов. «Анна на шее» Читает Владимир Васильев
0.20 Д/ф «Дитрих Фишер-Дискау. Послесловие»
1.15 Д/ф «Климат. Последний прогноз»
2.40 П. Чайковский. «Размышление» и «Pezzo Capriccioso»

НТВ
5.00 Х/ф «ПРЕСТУПЛЕНИЕ БУДЕТ РАСКРЫТО» 16+
6.00 «Новое утро»
7.30 «Студия Юлии Высоцкой» 0+
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
8.05 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.20 Т/с «ЛЕСНИК» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.25 Обзор. Чрезвычайное происшествие
14.00 «Место встречи»
16.25 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем» 16+
19.45 Т/с «БРАТ ЗА БРАТА» 16+
23.30 «Итоги дня»
0.00 «Поздняков» 16+
0.10 Х/ф «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» 16+
1.10 «Место встречи» 16+
3.10 «И снова здравствуйте!» 0+
3.40 Их нравы 0+
4.00 Т/с «ХВОСТ» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.00 Х/ф «ДЖИНН» 12+
11.30, 14.30, 19.30, 22.00 События
11.50 «Постскриптум» 16+
12.55 «В центре событий» 16+
13.55 «Осторожно, мошенники!» 16+
14.50 Город новостей
15.15 Городское собрание 12+
16.00 «Обложка. Война карикатур» 16+
16.35 «Естественный отбор» Ток-шоу 12+
17.30 Т/с «ДОЛГИЙ ПУТЬ ДОМОЙ» 12+
20.00 «Право голоса» 16+
21.45 Петровка, 38 16+
22.30 «Война за мир» 16+
23.05 Без обмана. «Съедобные порошки» 16+
0.00 События. 25-й час
0.30 Х/ф «МУЖ С ДОСТАВКОЙ НА ДОМ» 12+
4.15 Д/ф «Она не стала королевой» 12+
5.10 Д/ф «Рыцари советского кино» 12+

REN-TV
5.00, 2.20 «Странное дело» 16+
6.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30, 23.00 «Новости» 16+
9.00 «Военная тайна» 16+
11.00 Д/ф «Нити Вселенной» 16+
12.00, 16.00, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «ДОСПЕХИ БОГА-3: МИССИЯ «ЗОДИАК» 16+
17.00, 3.20 «Тайны Чапман» 16+
18.00, 1.20 «Самые шокирующие гипотезы» 16+
20.00 Х/ф «ОТ ЗАКАТА ДО РАССВЕТА» 16+
22.00 «Водить по-русски» 16+
23.25 Х/ф «ЧЕТЫРЕ КОМНАТЫ» 16+
4.20 «Территория заблуждений» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00 «Вектор комфорта» 12+
6.30 «Мультимир» 6+
7.00 «И в шутку, и всерьез»6+
7.30 «КВН. За кадром» 12+
8.00 «Я люблю Чувашию» 6+
9.00 «Çĕр тивлечĕ» 12+
9.30 «Танцы без границ» 6+
10.00 Т/с «БЛУДНЫЕ ДЕТИ» 16+
13.00 «НОВГОРОД ГОСПОДИН ÇИНЧЕН КАЛАНИ» Чăвашла куçарнă фильм 12+
15.00 Д/ф «Самые крупные катастрофы. Трагедия на Дубровке» 16+
16.00 Т/с «СЫН ЗА ОТЦА» 16+
18.00 «И в шутку, и всерьез» 6+
18.30 «Республика в деталях»
19.00, 23.00 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
19.30 «Сиплĕ те тутлă» 12+
20.00, 23.30 «Республика» Информационная программа
20.30 «Акилбупсер» 12+
21.00 Х/ф «ИНДИ» 16+

Чăваш Наци радиовĕ
10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 — Хыпарсем (12+)
11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 — Новости (12+)
06.10-06.40 Ирхи кăмăл (12+)
06.30-07.00 Республика сасси (12+)
07.10-08.00 Ирхи кăмăл (12+)
08.10-09.00 Ирхи кăмăл (12+)
09.10-09.20, 10.10-10.20, 11.10-11.20, 14.10-14.20, 15.10-15.20, 16.10-16.20, 17.10-17.20, 18.10-18.20, 19.10-19.20, 20.10-20.20, 21.10-21.20, 22.10-22.20, 23.10-23.20 Юрă вăчăри (12+)
09.20-10.00 [illegible]
10.20-11.00 Ялтан яла (12+)
11.20-12.00 Шанчăк (12+)
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем (12+)
15.20-16.00 Приключения тети Моти и Софии Прекрасной (6+)
16.20-17.00 Çамрăк хунав (6+)
17.20-18.00 Çемье ăшши (12+)
18.20-19.00 Ĕçне кура — хисепĕ (12+)
20.20-21.00 Ялтан яла (12+)
21.20-22.00 Республика сасси (12+)

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Анонс передач
6.15 События
6.27 Паттăрсен çулĕпе
6.40 Столичный курьер
6.54 Юрă çаврăмĕ
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Жемчужина Поволжья
7.33 Паянхи кун
7.37 Çула тухсан
7.51 Мы — вместе
7.58-8.00 Погода
* * *
12.10-13.00 День за днем. Радиожурнал
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 Библия сегодня
18.39 Каçхи юмах
18.49-19.00 Вести-Чувашия

15 ытларикун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 14.00, 15.00, 18.00, 0.15, 3.00 Новости
9.20, 4.25 Контрольная закупка
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55, 3.25 Модный приговор
12.15 «Про любовь» 16+
13.20, 14.15, 15.15, 1.35 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00, 2.25, 3.05 «Наедине со всеми» 16+
19.00 Футбол. Товарищеский матч. Сборная России - сборная Румынии. Прямой эфир
21.00 «Время»
21.35 Т/с «МАЖОР» 16+
23.40 «Вечерний Ургант» 16+
0.30 «Команда навсегда» 12+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном» 12+
11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время
11.55, 1.00 Т/с «СВАТЫ» 12+
14.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
17.40 «Прямой эфир» 16+
18.50 «60 минут» с Ольгой Скабеевой и Евгением Поповым 12+
21.00 Т/с «ЧЁРНАЯ КОШКА» 12+
23.00 «Вечер с Владимиром Соловьёвым» 12+
23.55 «Команда» с Рамзаном Кадыровым» 12+
3.05 Т/с «ДАР» 12+

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
9.00 Утренний гость /на чувашском языке/
9.40-9.55 Вспомни, солдат. Премьера /на чувашском языке/
11.40-11.55 Вести-Чăваш ен
14.40-14.55 Вести-Чувашия
17.20-17.40 Вести-Чăваш ен
20.45-21.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15, 1.55 «Наблюдатель»
11.15, 0.20 Т/с «КОЛОМБО». «УБИЙСТВО В МАЛИБУ»
12.50 Д/ф «Гавайи. Родина богини огня Пеле»
13.05 «Эрмитаж»
13.35 Т/с «ОЛЬГА СЕРГЕЕВНА»
15.10 Уроки русского. ЧТЕНИЯ. А. Чехов. «Анна на шее» Читает Владимир Васильев
15.40 «Острова»
16.20 «Сати. Нескучная классика...»
17.05 «Потерянный мир»
17.50 Великие имена Большого театра. Юрий Гуляев
18.35 Д/ф «Арман Жан дю Плесси де Ришелье»
18.45 Жизнь замечательных идей. «Эффект присутствия»
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.45 Главная роль
20.05 Искусственный отбор
20.45 «Правила жизни»
21.15 Д/с «Ольга Яковлева... Какая есть»
21.45 Д/ф «Сиднейский оперный театр. Экспедиция в неизвестное»
22.00 «Кто мы?»
22.30 Д/ф «Витус Беринг»
22.40 Д/ф «Станиславский и йога»
23.45 Худсовет
23.50 Уроки русского. Чтения. Н. Гоголь. «Записки сумасшедшего» Читает Дмитрий Крымов
1.50 Д/ф «Елена Блаватская»

НТВ
5.00 Х/ф «ПРЕСТУПЛЕНИЕ БУДЕТ РАСКРЫТО» 16+
6.00 «Новое утро»
7.30 «Студия Юлии Высоцкой» 0+
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
8.05 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.20 Т/с «ЛЕСНИК» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.25 Обзор. Чрезвычайное происшествие
14.00 «Место встречи»
16.25 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем» 16+
19.45 Т/с «БРАТ ЗА БРАТА» 16+
23.30 «Итоги дня»
0.00 Х/ф «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» 16+
1.00 «Место встречи» 16+
2.55 Квартирный вопрос 0+
4.00 Т/с «ХВОСТ» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.10 «Доктор И...» 16+
8.45 Х/ф «ДОБРОЕ УТРО» 12+
10.30 Д/ф «Последняя любовь Савелия Крамарова» 12+
11.30, 14.30, 19.30, 22.00 События
11.50 Х/ф «ПУАРО АГАТЫ КРИСТИ» 12+
13.40 «Мой герой» 12+
14.50 Город новостей
15.15 Без обмана. «Съедобные порошки» 16+
16.00 «Обложка. Звезды без макияжа» 16+
16.35 «Естественный отбор» Ток-шоу 12+
17.30 Т/с «ДОЛГИЙ ПУТЬ ДОМОЙ» 12+
20.00 «Право голоса» 16+
21.45 Петровка, 38 16+
22.30 «Осторожно, мошенники!» 16+
23.05 «Прощание. Юрий Щекочихин» 16+
0.00 События. 25-й час
0.30 «Право знать!» Ток-шоу 16+
1.55 Х/ф «ЗАТВОРНИК» 16+
4.05 Х/ф «ДЕПАРТАМЕНТ» 16+

REN-TV
5.00, 4.00 «Территория заблуждений» 16+
6.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30, 23.00 «Новости» 16+
9.00 «Военная тайна» 16+
11.00 Д/ф «Космические хищники» 16+
12.00, 16.00, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «ОТ ЗАКАТА ДО РАССВЕТА» 16+
17.00, 3.00 «Тайны Чапман» 16+
18.00, 2.10 «Самые шокирующие гипотезы» 16+
20.00 Х/ф «БЕГЛЕЦ» 16+
22.30 «Водить по-русски» 16+
23.25 Х/ф «АДВОКАТ ДЬЯВОЛА» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00 «И в шутку, и всерьез» 6+
6.30 «Мультимир» 6+
7.00, 19.00, 23.00 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
7.30 «Сиплĕ те тутлă» 12+
8.00, 20.00, 23.30 «Республика» Информационная программа
8.30 «Акилбупсер» 12+
9.00 «Республика в деталях»
9.30 «Стеклянный дом» 12+
10.00 Т/с «БЛУДНЫЕ ДЕТИ» 16+
13.00 «ЮРАТУПА КĂВАКАРЧĂНСЕМ» Чăвашла куçарнă фильм 12+
15.00 «Правовое поле» 12+
15.15 Д/ф «В мире чудес. Смерть, как спасение» 16+
16.00 Т/с «СЫН ЗА ОТЦА» 16+
18.00 «И в шутку, и всерьез» 6+
18.30 «Я люблю Чувашию» 6+
19.15, 23.15 «Тĕплĕ калаçу» 12+
19.30 «Çĕр тивлечĕ» 12+
20.30 «Комфортный город» 12+
21.00 Х/ф «МАША И МОРЕ» 16+

Чăваш Наци радиовĕ
10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 — Хыпарсем (12+)
11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 — Новости (12+)
06.10-06.40 Ирхи кăмăл (12+)
06.40-07.00 Республика сасси (12+)
07.10-08.00 Ирхи кăмăл (12+)
08.10-09.00 Ирхи кăмăл (12+)
09.10-09.20, 10.10-10.20, 11.10-11.20, 14.10-14.20,15.10-15.20, 16.10-16.20, 17.10-17.20, 18.10-18.20, 19.10-19.20, 20.10-20.20, 21.10-21.20, 22.10-22.20, 23.10-23.20 Юрă вăчăри (12+)
09.20-10.00 Мăшăр çунат (12+)
10.20-11.00 Социальный вопрос (12+)
11.20-12.00 Çемье ăшши (12+)
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем (12+)
14.20-15.00 Ĕçне кура — хисепĕ (12+)
15.20-16.00 Вĕрентекен сăмахĕ (6+)
15.40-16.00 На страже закона (16+)
16.10-17.00 Янра, юрă! (хит-парад)
18.20-19.00 Чăваш Ен: çулсем тата çынсем (12+)
19.10-20.00 Асăмри юрăсем (12+)
20.20-21.00 Тата мĕн кирлĕ пурнăçра? (12+)

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Вести-Чувашия
6.24 Анонс передач
6.26 Имею право
6.31 От 2 до 5
6.36 Пĕр сăвă
6.40 Столичный курьер
6.54 Юрă саламĕ
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Вести-Чувашия
7.23 Паянхи кун
7.27 Будьте здоровы
7.37 Тӳсĕм
7.47 Олимпийские горизонты
7.55-8.00 Юрă çаврăмĕ
* * *
12.10-13.00 День за днем. Радиожурнал
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 Остров молодых
18.39 Каçхи юмах
18.49-19.00 Вести-Чувашия

16 юнкун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 14.00, 15.00, 18.00, 0.15, 3.00 Новости
9.20, 4.25 Контрольная закупка
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55, 3.25 Модный приговор
12.15 «Про любовь» 16+
13.20, 14.15, 15.15, 1.35 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00, 2.25, 3.05 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
19.50 «Пусть говорят» 16+
21.00 «Время»
21.35 Т/с «МАЖОР» 16+
23.40 «Вечерний Ургант» 16+
0.30 «Александр Блок. «Я медленно сходил с ума» 16+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном» 12+
11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время
11.55, 1.05 Т/с «СВАТЫ» 12+
14.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
17.40 «Прямой эфир» 16+
18.50 «60 минут» с Ольгой Скабеевой и Евгением Поповым 12+
21.00 Т/с «ЧЁРНАЯ КОШКА» 12+
23.00 «Вечер с Владимиром Соловьёвым» 12+
3.15 Т/с «ДАР» 12+

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
11.40-11.55 Вести-Чăваш ен
14.40-14.55 Вести-Чувашия
17.20-17.40 Вести-Чăваш ен
20.45-21.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15, 1.55 «Наблюдатель»
11.15, 0.20 Т/с «КОЛОМБО». «КОЛОМБО ОТПРАВЛЯЕТСЯ В КОЛЛЕДЖ»
12.50 Д/ф «Балахонский манер»
13.05 «Пешком...» Москва зоологическая
13.35 Т/с «ОЛЬГА СЕРГЕЕВНА»
14.45 Д/ф «Старый город Гаваны»
15.10 Уроки русского. Чтения. Н. Гоголь. «Записки сумасшедшего» Читает Дмитрий Крымов
15.40 «Больше, чем любовь»
16.20 Искусственный отбор
17.05 Д/ф «Станиславский и йога»
17.50 Великие имена Большого театра. Ирина Архипова
18.35 Д/ф «Эдгар По»
18.45 Жизнь замечательных идей. «Поймать неуловимое и взвесить невесомое...»
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.45 Главная роль
20.05 «Абсолютный слух»
20.45 «Правила жизни»
21.15 Д/с «Ольга Яковлева... Какая есть»
21.45 Д/ф «Дрезден и Эльба. Саксонский канал»
22.00 Власть факта. «Демографический фактор истории»
22.45 Д/ф «Борис и Ольга из города Солнца»
23.45 Худсовет
23.50 Уроки русского. Чтения. А. Пушкин. «Барышня-крестьянка» Читает Николай Лебедев
1.50 Д/ф «Тихо Браге»

НТВ
5.00 Х/ф «ПРЕСТУПЛЕНИЕ БУДЕТ РАСКРЫТО» 16+
6.00 «Новое утро»
7.30 «Студия Юлии Высоцкой» 0+
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
8.05 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.20 Т/с «ЛЕСНИК» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.25 Обзор. Чрезвычайное происшествие
14.00 «Место встречи»
16.25 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем» 16+
19.45 Т/с «БРАТ ЗА БРАТА» 16+
23.30 «Итоги дня»
0.00 Х/ф «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» 16+
1.00 «Место встречи» 16+
2.55 «Дачный ответ» 0+
4.00 Т/с «ХВОСТ» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.05 «Доктор И...» 16+
8.35 Х/ф «РУССКОЕ ПОЛЕ» 12+
10.25 Д/ф «Олег Басилашвили. Неужели это я?» 12+
11.30, 14.30, 19.30, 22.00 События
11.50, 1.10 Х/ф «ПУАРО АГАТЫ КРИСТИ» 12+
13.40 «Мой герой» 12+
14.50 Город новостей
15.15 «Прощание. Юрий Щекочихин» 16+
16.00 «Обложка. Битва с папарацци» 16+
16.35 «Естественный отбор» Ток-шоу 12+
17.30 Т/с «ДОЛГИЙ ПУТЬ ДОМОЙ» 12+
20.00 «Право голоса» 16+
21.45 Петровка, 38 16+
22.30 Линия защиты 16+
23.05 «Хроники московского быта. Без детей» 16+
0.00 События. 25-й час
0.25 «Русский вопрос» 12+
3.00 Д/ф «Годунов и Барышников. Победителей не судят» 12+
4.05 Х/ф «ДЕПАРТАМЕНТ» 16+

REN-TV
5.00, 9.00, 4.30 «Территория заблуждений» 16+
6.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30, 23.00 «Новости» 16+
11.00 Д/ф «Кочевники во Вселенной» 16+
12.00, 16.05, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «БЕГЛЕЦ» 16+
17.00, 3.30 «Тайны Чапман» 16+
18.00, 1.30 «Самые шокирующие гипотезы» 16+
20.00 Х/ф «РОМЕО ДОЛЖЕН УМЕРЕТЬ» 16+
22.10 «Смотреть всем!» 16+
23.25 Х/ф «ВОЗМЕЗДИЕ» 16+
2.30 «Странное дело» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00, 18.00 «И в шутку, и всерьез» 6+
6.30 «Мультимир» 6+
7.00, 19.00, 23.00 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
7.15 «Тĕплĕ калаçу» 12+
7.30 «Çĕр тивлечĕ» 12+
8.00, 20.00, 23.30 «Республика» Информационная программа
8.30 «Комфортный город» 12+
9.00 «Правовое поле» 12+
9.30 «Вăрçă хĕрарăм сăнлă мар» Документлă фильм 12+
10.00 Т/с «БЛУДНЫЕ ДЕТИ» 16+
13.00 «ЮН, КУÇÇУЛЬ, ЮРАТУ, ТАВĂРУ» Чăвашла куçарнă фильм 12+
15.00 Д/ф «Война миров» 16+
16.00 Т/с «СЫН ЗА ОТЦА» 16+
18.30 «Республика в деталях»
19.30 «Вектор комфорта» 12+
20.30 «Правительственная связь» 12+
21.00 Х/ф «АРФА ДЛЯ ЛЮБИМОЙ» 12+

Чăваш Наци радиовĕ
06.00, 07.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 — Хыпарсем (12+)
08.00, 09.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 — Новости (12+)
06.10-06.40 Ирхи кăмăл (12+)
07.10-08.00 Ирхи кăмăл (12+)
08.10-09.00 Ирхи кăмăл (12+)
09.10-09.20, 10.10-10.20, 11.10-11.20, 14.10-14.20,15.10-15.20, 16.10-16.20, 17.10-17.20, 18.10-18.20, 19.10-19.20, 20.10-20.20, 21.10-22.00, 22.10-22.20, 23.10-23.20 Юрă вăчăри (12+)
09.20-10.00 Социальный вопрос (12+)
10.20-11.00 Чăваш Ен: çулсем тата çынсем (12+)
11.20-12.00 Кĕтерук чунçӳреври (12+)
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем (12+)
15.40-16.00 На весах Фемиды (16+)
16.10-17.00 Асăмри юрăсем (12+)
17.20-18.00 Пĕччен мар (12+)
18.10-19.00 Иксĕлми çăлкуçсем (12+)
19.20-20.00 Çĕр сум (12+)

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Вести-Чувашия
6.24 Анонс передач
6.27 Кăмăлтан. Ирхи концерт
6.40 Столичный курьер
6.54 Юрă çаврăмĕ
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Вести-Чувашия
7.23 Паянхи кун
7.28 Диалоги о школе
7.38 Права потребителя
7.43-8.00 Шупашкар калаçать
* * *
12.10-13.00 Самое время. Прямой эфир
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 Будни ЖКХ
18.34 Чĕрĕ шыв
18.49-19.00 Вести-Чувашия

17 кĕçнерникун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 14.00, 15.00, 18.00, 0.15, 3.00 Новости
9.20, 4.25 Контрольная закупка
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55, 3.25 Модный приговор
12.15 «Про любовь» 16+
13.20, 14.15, 15.15, 1.35 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00, 2.25, 3.05 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
19.50 «Пусть говорят» 16+
21.00 «Время»
21.35 Т/с «МАЖОР» 16+
23.40 «Вечерний Ургант» 16+
0.30 «Семь морей Ильи Лагутенко» 12+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном» 12+
11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время
11.55, 1.00 Т/с «СВАТЫ» 12+
14.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
17.40 «Прямой эфир» 16+
18.50 «60 минут» с Ольгой Скабеевой и Евгением Поповым 12+
21.00 Т/с «ЧЁРНАЯ КОШКА» 12+
23.00 «Поединок» 12+
3.10 Т/с «ДАР» 12+

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
9.00 Активная молодежь
9.15-9.55 Секреты здоровья и красоты
11.40-11.55 Вести-Чăваш ен
14.40-14.55 Вести-Чувашия
17.20-17.40 Вести-Чăваш ен
20.45-21.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15, 1.55 «Наблюдатель»
11.15, 0.20 Т/с «КОЛОМБО». «КОГО УБИЛА КАПЛЯ НИКОТИНА»
12.45 Д/ф «Первый железный мост в мире. Ущелье Айрон-Бридж»
13.05 «Россия, любовь моя!» «Шорцы - горцы Южной Сибири»
13.35 Т/с «ОЛЬГА СЕРГЕЕВНА»
14.50 Д/ф «Франц Фердинанд»
15.10 Уроки русского. Чтения. А. Пушкин. «Барышня-крестьянка» Читает Николай Лебедев
15.40 Д/ф «50-е: Иван Пырьев. Иван-строитель»
16.20 «Абсолютный слух»
17.05 Д/ф «Борис и Ольга из города Солнца»
17.50 Великие имена Большого театра. Евгений Нестеренко
18.40 Д/ф «Герард Меркатор»
18.45 Жизнь замечательных идей. «Паразиты - сотрапезники»
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.45 Главная роль
20.05 Черные дыры. Белые пятна
20.45 «Правила жизни»
21.15 Д/с «Ольга Яковлева... Какая есть»
21.45 Цвет времени. Леонид Пастернак
22.00 «Культурная революция»
22.45 Д/ф «Золотой теленок НЭПа»
23.45 Худсовет
23.50 Уроки русского. Чтения. А. Твардовский. Отрывок из поэмы «Василий Тёркин» («Гармонь»). Читает Юрий Норштейн
1.50 Д/ф «Уильям Гершель»

НТВ
5.00 Х/ф «ПРЕСТУПЛЕНИЕ БУДЕТ РАСКРЫТО» 16+
6.00 «Новое утро»
7.30 «Студия Юлии Высоцкой» 0+
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
8.05 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.20 Т/с «ЛЕСНИК» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.25 Обзор. Чрезвычайное происшествие
14.00 «Место встречи»
16.25 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем» 16+
19.45 Т/с «БРАТ ЗА БРАТА» 16+
23.30 «Итоги дня»
0.00 «Большие родители» Дуров 12+
0.50 «Место встречи» 16+
2.50 Их нравы 0+
3.00 Т/с «ЗАКОН И ПОРЯДОК» 18+
4.00 Т/с «ХВОСТ» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.05 «Доктор И...» 16+
8.35 Х/ф «СВОЙ СРЕДИ ЧУЖИХ, ЧУЖОЙ СРЕДИ СВОИХ»
10.30 Д/ф «Александр Кайдановский. По лезвию бритвы» 12+
11.30, 14.30, 19.30, 22.00 События
11.50, 0.30 Х/ф «ПУАРО АГАТЫ КРИСТИ» 12+
13.40 «Мой герой» 12+
14.50 Город новостей
15.15 «Хроники московского быта. Без детей» 16+
16.00 «Обложка. Голосуй или проиграешь!» 16+
16.35 «Естественный отбор» Ток-шоу 12+
17.30 Т/с «ДОЛГИЙ ПУТЬ ДОМОЙ» 12+
20.00 «Право голоса» 16+
21.45 Петровка, 38 16+
22.30 «Обложка. Тайна смерти звёзд» 16+
23.05 Д/ф «Закулисные войны в кино» 12+
0.00 События. 25-й час
2.25 Д/ф «Засекреченная любовь. Служебный брак» 12+
3.15 «Короли эпизода. Роман Филиппов» 12+
4.05 Х/ф «ДЕПАРТАМЕНТ» 16+

REN-TV
5.00, 3.50 «Территория заблуждений» 16+
6.00, 9.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30, 23.00 «Новости» 16+
12.00, 16.00, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «РОМЕО ДОЛЖЕН УМЕРЕТЬ» 16+
17.00 «Тайны Чапман» 16+
18.00, 1.20 «Самые шокирующие гипотезы» 16+
20.00 Х/ф «ВРЕМЯ ВЕДЬМ» 16+
21.45 «Смотреть всем!» 16+
23.25 Х/ф «ДЕВЯТЬ ЯРДОВ» 16+
2.20 «Минтранс» 16+
3.10 «Ремонт по-честному» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00, 18.00 «И в шутку, и всерьез» 6+
6.30 «Мультимир» 6+
7.00, 19.00, 23.00 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
7.30 «Вектор комфорта» 12+
8.00, 20.00, 23.30 «Республика» Информационная программа
8.30 «Правительственная связь» 12+
9.00 «Республика в деталях»
9.30 «Вăрçă хĕрарăм сăнлă мар» Документлă фильм 12+
10.00 Т/с «БЛУДНЫЕ ДЕТИ» 16+
13.00 «ШУРĂ ЮТ КĂВАКАРЧĂНПА ЧĂПАРРИ» Чăвашла куçарнă фильм 16+
15.00 Д/ф «Правда об НЛО. Праотцы из космоса» 16+
16.00 Т/с «СЫН ЗА ОТЦА» 16+
18.30 «Я люблю Чувашию» 6+
19.15, 23.15 «Тĕплĕ калаçу» 12+
19.30 «Акилбупсер» 12+
20.30 «Об этом подробнее» 12+
20.40 «Правовое поле» 12+
21.00 Х/ф «БЕЛЫЙ ПАРОВОЗ» 16+

Чăваш Наци радиовĕ
06.00, 07.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 — Хыпарсем (12+)
08.00, 09.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 — Новости (12+)
06.10-06.40 Ирхи кăмăл (12+)
07.10-08.00 Ирхи кăмăл (12+)
08.10-09.00 Ирхи кăмăл (12+)
09.10-09.20, 10.10-10.20, 11.10-11.20, 14.10-14.20,15.10-15.20, 16.10-16.20, 17.10-17.20, 18.10-18.20, 19.10-19.20, 20.10-20.20, 21.10-21.20, 22.10-22.20, 23.10-23.20 Юрă вăчăри (12+)
09.40-10.00 На весах Фемиды (16+)
10.20-11.00 Социальный вопрос (12+)
11.10-12.00 Чĕнтĕрлĕ чаршав (12+)
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем (12+)
14.20-15.00 Азы православия (12+)
15.20-16.00 Чун-чĕре киленĕçĕ (12+)
16.10-17.00 Тата мĕн кирлĕ пурнăçра? (12+)
17.20-18.00 Тус-юлташ саламĕ (0+)
18.20-19.00 Тăван ăс-хакăл (12+)
19.20-19.40 Тухтăр канашĕ (12+)
20.20-22.00 Çичĕ юрă (12+)

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Вести-Чувашия
6.24 Анонс передач
6.26 Спорт площадки
6.35 Юрă çаврăмĕ
6.40 Столичный курьер
6.53 Реплика
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Вести-Чувашия
7.22 Паянхи кун
7.27-8.00 Открытая студия. Прямой эфир
* * *
12.10-13.00 День за днем. Радиожурнал
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 Шăнкăрав
18.49-19.00 Вести-Чувашия

18 эрнекун

1 КАНАЛ
5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 14.00, 15.00, 18.00 Новости
9.20 Контрольная закупка
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55 Модный приговор
12.15 «Про любовь» 16+
13.20, 14.15, 15.15 «Время покажет» 16+
16.00, 5.00 «Мужское / Женское» 16+
17.00 «Жди меня»
18.45 «Человек и закон» 16+
19.50 «Поле чудес» 16+
21.00 «Время»
21.30 «Голос» 12+
23.40 «Вечерний Ургант» 16+
0.25 «Марлен Дитрих и Грета Гарбо. Ангел и божество» 16+
1.30 Х/ф «КОРОЛИ УЛИЦ 2: ГОРОД МОТОРОВ» 18+
3.15 Х/ф «ДНЕВНИК СЛАБАКА: ДНИ СОБАКИ» 12+

РОССИЯ 1
5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном» 12+
11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время
11.55, 1.25 Т/с «СВАТЫ» 12+
14.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
17.40 «Прямой эфир» 16+
18.50 «60 минут» с Ольгой Скабеевой и Евгением Поповым 12+
21.00 «Юморина» 12+
23.15 Х/ф «РАЙСКИЕ КУЩИ» 16+
3.35 Т/с «ДАР» 12+

ЧТВ
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
9.00 Сельская жизнь /на чувашском языке/
9.15-9.55 Мир искусства. Народный артист России и Чувашии Анатолий Канюка
11.40-11.55 Вести-ПФО
14.40-14.55 Вести-Чувашия
17.20-17.40 Вести-Чăваш ен
20.45-21.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.20 Х/ф «ПУСТЫНЯ ТАРТАРИ»
12.45 Д/ф «Кафедральный собор в Шибенике. Взгляд, застывший в камне»
13.05 «Письма из провинции»
13.35 Т/с «ОЛЬГА СЕРГЕЕВНА»
15.10 Уроки русского. Чтения. А. Твардовский. Отрывок из поэмы «Василий Тёркин» («Гармонь»). Читает Юрий Норштейн
15.40 «Царская ложа»
16.20 Х/ф «ВЕСЕЛЫЕ РЕБЯТА»
17.50 Большая опера - 2016
19.00 Смехоностальгия
19.45 «Всероссийский открытый телевизионный конкурс юных талантов «Синяя Птица»
21.30, 1.55 «Искатели» «Тайна «деревянных богов»
22.15 «Парень с Таганки. Фильм-монолог Владимира Высоцкого»
23.10 Д/ф «Долина Луары. Блеск и нищета»
23.45 Худсовет
23.50 Х/ф «ЛУЗЕРЫ» 16+
1.40 М/ф «Балерина на корабле»
2.40 Д/ф «Сан-Хуан де Пуэрто-Рико. Испанский бастион в Карибском море»

НТВ
5.00 Х/ф «ПРЕСТУПЛЕНИЕ БУДЕТ РАСКРЫТО» 16+
6.00 «Новое утро»
7.30 «Студия Юлии Высоцкой» 0+
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
8.05 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.20 Т/с «ЛЕСНИК» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.25 Обзор. Чрезвычайное происшествие
14.00 «Место встречи»
16.25 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+
18.00 «Говорим и показываем» 16+
19.45 Т/с «БРАТ ЗА БРАТА» 16+
21.40 «Экстрасенсы против детективов» 16+
23.10 «Большинство» Общественно-политическое ток-шоу
0.20 «Мы и наука. Наука и мы» «Дополнительная память» 12+
1.20 «Место встречи» 16+
3.15 Т/с «ЗАКОН И ПОРЯДОК» 18+
4.15 Т/с «ХВОСТ» 16+

ТВЦ
6.00 «Настроение»
8.00 Х/ф «НАД ТИССОЙ» 12+
9.35, 11.50 Х/ф «ДОМ СПЯЩИХ КРАСАВИЦ» 12+
11.30, 14.30, 22.00 События
13.40 «Мой герой» 12+
14.50 Город новостей
15.15 Х/ф «ВЫЙТИ ЗАМУЖ ЗА ГЕНЕРАЛА» 16+
17.35 Х/ф «БЕСТСЕЛЛЕР ПО ЛЮБВИ» 12+
19.30 «В центре событий»
20.40 «Право голоса» 16+
22.30 Лариса Вербицкая в программе «Жена. История любви» 16+
0.00 Х/ф «ПУАРО АГАТЫ КРИСТИ» 12+
1.50 Петровка, 38 16+
2.05 Д/ф «Другие. Дети Большой Медведицы» 16+
3.40 Х/ф «ДЕПАРТАМЕНТ» 16+

REN-TV
5.00, 4.30 «Территория заблуждений» 16+
6.00, 9.00 «Документальный проект» 16+
7.00 «С бодрым утром!» 16+
8.30, 12.30, 16.30, 19.30 «Новости» 16+
12.00, 15.55, 19.00 «Информационная программа 112» 16+
13.00 Званый ужин 16+
14.00 Х/ф «ВРЕМЯ ВЕДЬМ» 16+
17.00 «Тайны Чапман» 16+
18.00, 3.30 «Самые шокирующие гипотезы» 16+
20.00 Д/ф «Брюс Ли: выход дракона» 16+
22.00 «Смотреть всем!» 16+
23.00 Х/ф «НАЕМНЫЕ УБИЙЦЫ» 16+
1.30 Х/ф «КЛЕТКА» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00 «И в шутку, и всерьез»6+
6.30, 18.00 «Мультимир» 6+
7.00 «Республика» Хыпарсен кăларăмĕ
7.15 «Тĕплĕ калаçу» 12+
7.30 «Акилбупсер» 12+
8.00, 20.00, 23.30 «Республика» Информационная программа
8.30 «Об этом подробнее» 12+
8.40 «Правовое поле» 12+
9.00 «В краю ста тысяч песен» 12+
10.00 «Хырăм тытса кулар-ха» Виктор Петров 12+
13.00 «МАНĂН ЙЫТĂ ПУРНĂÇĔ» Чăвашла куçарнă фильм 16+
15.00 Д/ф «В мире звезд. Скандальные разводы» 16+
16.00 Т/с «ТОНКАЯ ГРАНЬ» 16+
18.30 «Я люблю Чувашию» 6+
19.00, 23.00 «Эрне» Хыпарсен кăларăмĕ
19.30 «Танцы без границ» 12+
20.30 «Бухты барахты» 12+
21.00 Х/ф «ХАМЕЛЕОН» 16+

Чăваш Наци радиовĕ
06.00, 07.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00 — Хыпарсем (12+)
08.00, 09.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00 — Новости (12+)
06.10-06.40 Ирхи кăмăл (12+)
06.40-07.00 Республика сасси (12+)
07.10-08.00 Ирхи кăмăл (12+)
08.10-09.00 Ирхи кăмăл (12+)
09.10-09.20, 10.10-10.20, 11.10-11.20, 14.10-14.20,15.10-15.20, 16.10-16.20, 17.10-17.20, 18.10-18.20, 19.10-19.20, 22.10-23.00, 23.10-24.00 Юрă вăчăри(12+)
09.10-10.00 Не формат (12+)
10.20-11.00 Тăван ăс-хакăл (12+)
11.20-12.00 Литература çӳпçинчен (12+)
12.10-13.00 Чĕререн тухакан сăмахсем (12+)
15.10-16.00 Пачăшкă сăмахĕ (12+)
16.20-17.00 Экстренный час (16+)
17.20-18.00 Кулăш лаççи (12+)
18.20-19.00 Ялтан яла (12+)
19.10-19.20 Путь к здоровью (12+)
19.20-19.40 Социальный вопрос (12+)
20.05-22.00 Каçхи микс (12+)

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
6.10 Вести-Чувашия
6.24 Анонс передач
6.26 Чăваш тĕнчи
6.35 Юрă çаврăмĕ
6.40 Столичный курьер
6.53 Юрă çаврăмĕ
6.58-7.00 Погода
* * *
7.10 Вести-Чувашия
7.23 Паянхи кун
7.28 Из сводок МВД
7.38 Ăстаçă
7.48-8.00 Ирхи концерт
* * *
12.10-13.00 День за днем. Радиожурнал
* * *
18.10 Çĕнĕ хыпарсем
18.24 Ăраскал
18.49-19.00 Вести-Чувашия

19 шăматкун

1 КАНАЛ
6.00, 10.00, 12.00, 18.00 Новости
6.10 Х/ф «СОЛДАТ ИВАН БРОВКИН»
8.00 «Играй, гармонь любимая!»
8.40 «Смешарики. Новые приключения»
9.00 Умницы и умники 12+
9.45 «Слово пастыря»
10.15 «Маргарита Терехова. Одна в Зазеркалье» 12+
11.20 Смак 12+
12.20 «Идеальный ремонт»
13.20 «На 10 лет моложе» 16+
14.10 «Голос» Специальный выпуск 12+
16.50 «Кто хочет стать миллионером?»
18.20 «Ледниковый период»
21.00 «Время»
21.20 «Сегодня вечером» 16+
22.40 «МаксимМаксим» 16+
23.50 «Подмосковные вечера» 16+
0.50 Х/ф «ПОТОМКИ» 16+
3.00 Х/ф «ПРИЯТНАЯ ПОЕЗДКА» 16+
5.10 Контрольная закупка

РОССИЯ 1
5.00 Х/ф «МАЛАХОЛЬНАЯ» 12+
7.05 Диалоги о животных
8.00, 11.20 Вести. Местное время
8.20 Россия. Местное время 12+
9.20 «Сто к одному»
10.10 «Семейный альбом» 12+
11.00, 14.00 Вести
11.40 «Юмор! Юмор! Юмор!» 16+
14.20 Х/ф «НЕЛЮБИМЫЙ» 12+
18.00 Субботний вечер
20.00 Вести в субботу
21.00 Х/ф «ВАЛЬКИНЫ НЕСЧАСТЬЯ» 12+
0.55 Х/ф «ЛЮБОВЬ НА ДВА ПОЛЮСА» 12+
3.00 Т/с «МАРШ ТУРЕЦКОГО-3» 12+

ЧТВ
8.00 Вести-Чăваш ен
8.20-9.20 Для вас любимые. Концерт по заявкам

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00 Библейский сюжет
10.35 Х/ф «НАЧАЛЬНИК ЧУКОТКИ»
12.00 Д/ф «Жизнь и кино. Виталий Мельников»
12.45 Пряничный домик. «Роза песков»
13.10 «На этой неделе...100 лет назад. Нефронтовые заметки»
13.40 Алексей Симонов. «Кусочки жизни... Галина Уланова»
14.05 Д/ф «Мир Улановой»
16.15 «Игра в бисер»
17.00 Новости культуры с Владиславом Флярковским
17.30 Цвет времени. Анри Матисс
17.45 «Романтика романса» Юрий Ряшенцев
18.55 Д/ф «95 лет со дня рождения Эмиля Брагинского. «Зигзаг удачи Эмиля Брагинского»
19.35 Х/ф «ЗИГЗАГ УДАЧИ»
21.00 Большая опера-2016
22.45 «Белая студия»
23.25 Х/ф «ЗАТМЕНИЕ»
1.30 М/ф «Хармониум»
1.55 «Искатели» «В поисках золотой колыбели»
2.40 Д/ф «Оркни. Граффити викингов»

НТВ
5.10 Их нравы 0+
5.35 Х/ф «ПРЕСТУПЛЕНИЕ БУДЕТ РАСКРЫТО» 16+
7.25 Смотр 0+
8.00, 10.00, 16.00 Сегодня
8.20 «Стрингеры НТВ» 12+
8.50 «Устами младенца» 0+
9.35 «Готовим с Алексеем Зиминым» 0+
10.20 Главная дорога 16+
11.00 «Еда живая и мёртвая» Научно-популярный цикл Сергея Малозёмова 12+
12.00 Квартирный вопрос 0+
13.05 «Двойные стандарты» 16+
14.05 «Поедем, поедим!» 0+
15.05 Своя игра 0+
16.20 «Однажды...» 16+
17.10 «Секрет на миллион» Эвелина Бледанс 16+
19.00 «Центральное телевидение» с Вадимом Такменевым
20.00 «Новые русские сенсации» 16+
21.00 Ты не поверишь! 16+
22.00 Х/ф «ОЛЕГ ЛУНДСТРЕМ. ЖИЗНЬ В СТИЛЕ ДЖАЗ» 0+
22.50 «Международная пилорама» с Тиграном Кеосаяном 16+
23.40 «Охота» 16+
1.15 «Таинственная Россия» 16+
2.05 Т/с «ЗАКОН И ПОРЯДОК» 18+
4.05 Т/с «ХВОСТ» 16+

ТНТ
7.00, 7.30, 8.00, 8.30 Т/с «ТНТ. MIX» 16+
9.00 «Агенты 003» 16+
9.30 «Дом-2. Lite» 16+
10.30 «Дом-2. Остров любви» 16+
11.30 «Школа ремонта» 12+
12.30, 1.30 Т/с «ТАКОЕ КИНО!» 16+
13.00, 20.00 Т/с «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ» 16+
14.30, 15.00, 16.00 «Comedy Woman» 16+
17.00 Х/ф «ПУТЕШЕСТВИЕ-2: ТАИНСТВЕННЫЙ ОСТРОВ» 12+
19.00, 19.30 Т/с «ЭКСТРАСЕНСЫ ВЕДУТ РАССЛЕДОВАНИЕ» 16+
21.30 Т/с «ТАНЦЫ» 16+
23.30 «Дом-2. Город любви» 16+
0.30 «Дом-2. После заката» 16+

ТВЦ
5.35 Марш-бросок 12+
6.05 АБВГДейка
6.35 Х/ф «ПОХИЩЕНИЕ «САВОЙИ» 12+
8.20 Православная энциклопедия 6+
8.50 Х/ф «БЕСТСЕЛЛЕР ПО ЛЮБВИ» 12+
10.45 «Тайна спасения» К 70-летию Патриарха Московского и всея Руси Кирилла 6+
11.30, 14.30, 23.25 События
11.45 Х/ф «Я ОБЪЯВЛЯЮ ВАМ ВОЙНУ» 12+
13.30 Детективы Натальи Александровой. «ПОГОНЯ ЗА ТРЕМЯ ЗАЙЦАМИ» 12+
14.50 Х/ф «ПОГОНЯ ЗА ТРЕМЯ ЗАЙЦАМИ» 12+
17.20 Х/ф «ТРИ ЛАНИ НА АЛМАЗНОЙ ТРОПЕ» 12+
21.00 «Постскриптум» с Алексеем Пушковым
22.10 «Право знать!» Ток-шоу 16+
23.40 «Право голоса» 16+
2.50 «Война за мир» 16+
3.20 Х/ф «ВЕРА» 16+
5.05 Д/ф «Закулисные войны в кино» 12+

REN-TV
5.00, 17.00, 4.20 «Территория заблуждений» 16+
6.20 Х/ф «ДЕЙСТВУЙ, СЕСТРА-2: СТАРЫЕ ПРИВЫЧКИ» 12+
8.20 М/ф «Карлик Нос» 6+
10.00 «Минтранс» 16+
10.45 «Ремонт по-честному» 16+
11.30 «Самая полезная программа» 16+
12.30 «Новости» 16+
13.00 «Военная тайна» 16+
19.00 «Апельсины цвета беж» Концерт Михаила Задорнова 16+
20.45 «Русский для коекакеров» Концерт Михаила Задорнова 16+
0.00 Х/ф «КАПКАН ДЛЯ КИЛЛЕРА» 16+
1.45 Х/ф «ФОБОС» 16+
3.20 «Странное дело» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00 «Я люблю Чувашию» 6+
6.30 «Мультимир» 6+
7.00 «Эрне» Хыпарсен кăларăмĕ
7.30 «Сиплĕ те тутлă» 12+
8.00 «Республика» Информационная программа
8.30 «Бухты барахты» 12+
9.00 «И в шутку, и всерьез» 6+
9.30 Т/с «ТОНКАЯ ГРАНЬ» 16+
12.30 «Иксĕлми çăлкуçсем» 6+
15.30 «Тĕлĕннипе попугайсем те çăвар караççĕ» Камит 16+
17.30 «Акилбупсер» 12+
18.00 «Об этом подробнее» 12+
18.10 «Правовое поле» 12+
18.30 «Комфортный город» 12+
19.00 «Танцы без границ» 6+
19.30 «МАН УПĂШКА ПУЛСАМĂР» Чăвашла куçарнă фильм 12+
21.00 Х/ф «КОМИЧЕСКИЙ ЛЮБОВНИК, ИЛИ ЛЮБОВНЫЕ ЗАТЕИ СЭРА ДЖОНА ФАЛЬСТАФА» 16+
23.00 Х/ф «ПРИЗРАК КРАСНОЙ РЕКИ» 16+

Чăваш Наци радиовĕ
06.00-06.20, 07.00-7.20, 08.00-08.20, 09.00-09.20, 10.00-10.20, 11.00-11.20, 14.00-14.20,15.00-15.20, 16.00-16.20, 17.00-17.20, 18.00-18.20, 19.00-19.20, 20.00-20.20, 21.10-21.20, 22.00-23.00, 23.00-24.00 Юрă вăчăри (12+)
06.20-07.00 Çĕр сум (12+)
07.20-08.00 Литература çӳпçинчен (12+)
08.20-09.00 Голос Республики (12+)
09.20-10.00 Возрождение (12+)
10.05-10.20 Приключения тети Моти и Софии Прекрасной (6+)
10.20-11.00 Чĕрĕлĕх çути (12+)
11.20-12.00 Ачалăх урхамахĕ (6+)
12.00-12.10, 16.00-16.10, 20.00-20.10 Новости (Хыпарсем) (12+)
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем (12+)
14.20-15.00 Экстренный час (16+)
15.20-16.00 Мăшăр çунат (12+)
16.20-17.00 Чунра юрă шăрансан (12+)
17.20-18.00 Шурăмпуç (12+)
18.20-19.00 Ялтан яла (12+)
19.20-20.00 Уйăхпи юмахĕсем (6+)
20.05-22.00 Каçхи микс (12+)

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
7.10 Вести-Чувашия
7.23 Анонс передач
7.25 Паянхи кун
7.31 Столичный курьер
7.42 С нами Бог
7.57-8.00 Юрă çаврăмĕ
* * *
12.10 Точка роста
12.28 Килте пĕçерер-ха
12.34-13.00 Эсир юратнă юрă-кĕвĕ
* * *
18.10-19.00 Юрă пултăр парне. Тӳрĕ эфир

20 вырсарникун

1 КАНАЛ
6.00, 10.00, 12.00 Новости
6.10 Х/ф «ИВАН БРОВКИН НА ЦЕЛИНЕ»
8.10 «Смешарики. ПИН-код»
8.20 «Часовой» 12+
8.55 «Здоровье» 16+
10.15 «Непутевые заметки» 12+
10.35 «Пока все дома»
11.25 Фазенда
12.20 К 70-летию Патриарха Кирилла. «Мы все равны перед Богом»
13.25 «Теория заговора» 16+
14.20 «Я хочу, чтоб это был сон...» Концерт Елены Ваенги 12+
16.10 «Точь-в-точь» 16+
19.20 «Лучше всех!»
21.00 Воскресное «Время»
22.30 «Что? Где? Когда?» Зимняя серия игр
23.40 «Владимир Скулачев. Повелитель старости» 12+
0.40 Х/ф «НЕ УГАСНЕТ НАДЕЖДА» 12+
2.35 Х/ф «ЗАЖИГАЙ, РЕБЯТА!» 16+
4.25 Контрольная закупка

РОССИЯ 1
5.05 Х/ф «ВЕРСИЯ ПОЛКОВНИКА ЗОРИНА»
7.00 Мульт-утро. «Маша и Медведь»
7.30 «Сам себе режиссёр»
8.20, 3.45 «Смехопанорама» Евгения Петросяна
8.50 Утренняя почта
9.30 «Сто к одному»
10.20 Местное время. Вести-Москва. Неделя в городе
11.00, 14.00 Вести
11.20 «Смеяться разрешается»
14.20 Х/ф «СЛОМАННЫЕ СУДЬБЫ» 12+
18.00 «Всероссийский открытый телевизионный конкурс юных талантов «Синяя Птица»
20.00 Вести недели
22.00 «Воскресный вечер с Владимиром Соловьёвым» 12+
23.50 Т/ф «Патриарх» 12+
1.30 Т/с «БЕЗ СЛЕДА» 12+

ЧТВ
10.20-11.00 Вести-Чувашия. События недели

РОССИЯ К
6.30 «Евроньюс»
10.00 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым»
10.35 Х/ф «ПРОЩАНИЕ СЛАВЯНКИ»
11.55 Д/ф «Гохран. Обретение утраченного»
12.35 «Россия, любовь моя!» «Карачаево-Черкессия: семейные традиции»
13.05 «Кто там...»
13.35 Д/с «Дикие острова». «Речные архипелаги Амазонии. Затопленные джунгли»
14.30 Д/ф «Алексей Баталов. Благодарен судьбе. Профессия и ремесло»
15.00 «Что делать?»
15.50 Гении и злодеи. Ксения Гемп
16.20 «Пешком...» Москва коллекционная
16.50 «Парень с Таганки. Фильм-монолог Владимира Высоцкого»
17.50, 1.55 «Искатели» «Тайна строгановских миллионов»
18.40 «Библиотека приключений»
18.55 Х/ф «ЧЕЛОВЕК-НЕВИДИМКА»
20.20 Д/ф «Рихтер непокоренный»
23.00 «Ближний круг Виктора Рыжакова»
23.55 Х/ф «НАЧАЛЬНИК ЧУКОТКИ»
1.25 М/ф «Фильм, фильм, фильм», «Знакомые картинки»
2.40 Д/ф «Лахор. Слепое зеркало прошлого»

НТВ
5.00 Их нравы 0+
5.25 «Охота» 16+
7.00 «Центральное телевидение» 16+
8.00, 10.00, 16.00 Сегодня
8.20 «Счастливое утро» 0+
9.25 Едим дома 0+
10.20 «Первая передача» 16+
11.05 «Чудо техники» 12+
11.55 «Дачный ответ» 0+
13.00 «НашПотребНадзор» 16+
14.05, 16.20 Х/ф «БАРСЫ» 16+
18.00 Следствие вели...16+
19.00 «Акценты недели» Информационная программа
20.00 «Киношоу» 16+
22.40 Х/ф «КРАЙ» 16+
1.05 «Научная среда» 16+
2.05 Т/с «ЗАКОН И ПОРЯДОК» 18+
4.00 Т/с «ХВОСТ» 16+

ТНТ
7.00, 7.30, 8.00, 8.30 Т/с «ТНТ. MIX» 16+
9.00 «Дом-2. Lite» 16+
10.00 «Дом-2. Остров любви» 16+
11.00 «Перезагрузка» 16+
12.00 Т/с «ИМПРОВИЗАЦИЯ» 16+
13.00, 20.00 Т/с «ГДЕ ЛОГИКА?» 16+
14.00, 21.00 «Однажды в России» 16+
15.00 Х/ф «ПУТЕШЕСТВИЕ-2: ТАИНСТВЕННЫЙ ОСТРОВ» 12+
17.00 Х/ф «ПУТЕШЕСТВИЕ К ЦЕНТРУ ЗЕМЛИ» 12+
19.00, 19.30 Т/с «КОМЕДИ КЛАБ» 16+
22.00 «Stand up» 16+
23.00 «Дом-2. Город любви» 16+
0.00 «Дом-2. После заката» 16+
1.00 Т/с «НЕ СПАТЬ!» 16+
2.00 Х/ф «ОБРАЗЦОВЫЙ САМЕЦ» 12+
3.45 Т/с «ХОЛОСТЯК» 16+
5.15 Т/с «СУПЕРВЕСЁЛЫЙ ВЕЧЕР» «ВРАЖДЕБНЫЙ МАКИЯЖ» 16+
5.40 Х/ф «ЗАЛОЖНИКИ» «2.45 PM» 16+
6.35 «Женская лига» 16+

ТВЦ
5.55 Х/ф «ИРОНИЯ ЛЮБВИ» 16+
7.35 «Фактор жизни» 12+
8.05 Х/ф «МОЯ МОРЯЧКА» 12+
9.35 «Барышня и кулинар» 12+
10.10, 11.45 Х/ф «ЗОЛОТАЯ МИНА»
11.30, 0.30 События
13.10 «Дмитрий Дюжев - в кругу друзей» 6+
14.30 Московская неделя
15.00 Х/ф «ВСЕ ВОЗМОЖНО» 16+
17.00 Х/ф «ЗАМУЖ ПОСЛЕ ВСЕХ» 16+
20.45 Х/ф «НА ОДНОМ ДЫХАНИИ» 12+
0.45 Петровка, 38 16+
0.55 Х/ф «ЛЬВИНАЯ ДОЛЯ» 12+
3.00 Х/ф «КЛЕТКА» 16+
5.15 Д/ф «Жанна Болотова. Девушка с характером» 12+

REN-TV
5.00 «Территория заблуждений» 16+
6.20 Х/ф «КАПКАН ДЛЯ КИЛЛЕРА» 16+
8.00 «Апельсины цвета беж» Концерт Михаила Задорнова 16+
9.45 «Русский для коекакеров» Концерт Михаила Задорнова 16+
13.00 Т/с «ДАЛЬНОБОЙЩИКИ» 16+
23.00 «Добров в эфире» 16+
0.00 «Соль» Музыкальное шоу Захара Прилепина 16+
1.30 «Военная тайна» 16+

Чăваш Наци телекуравĕ
6.00 «Тĕлĕннипе попугайсем те çăвар караççĕ» Камит 16+
8.00 «В краю ста тысяч песен» 12+
9.00 «Эрне» Хыпарсен кăларăмĕ
9.30 Т/с «ТОНКАЯ ГРАНЬ» 16+
12.30 «Праски кинеми мăнукне авлантарать» Камит-мюзикл 12+
15.00 «Казачья застава» Концерт 12+
16.00 Д/ф «Школа приемных родителей» 16+
16.30 «Песни России» Концерт 16+
19.00 «Стеклянный дом» 12+
19.30 «Бухты барахты» 12+
20.00 «Эх, юррăм, янăра» 12+
20.30 «КВН. За кадром» 12+
21.00 Х/ф «КРИМИНАЛЬНЫЙ ТАЛАНТ» 12+
23.30 Х/ф «ЭТО РАЗВОД» 16+

Чăваш Наци радиовĕ
06.00-06.20, 07.00-07.20, 08.00-09.00, 09.10-09.20, 10.10-10.20, 11.10-11.20, 14.10-14.20,15.10-15.20, 16.10-16.20, 17.00-19.00, 22.00-23.00, 23.00-24.00 Юрă вăчăри (12+)
06.20-07.00 Республика сасси (12+)
07.20-08.00 Чĕрĕлĕх çути (12+)
08.20-09.00 Чунра юрă шăрансан (12+)
09.20-10.00 Шурăмпуç (12+)
10.00-11.00 Çичĕ юрă (12+)
11.20-12.00 Çамрăк хунав (6+)
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем (12+)
14.20-14.40 Тухтăр канашĕ (12+)
15.00-16.00 Чĕнтĕрлĕ чаршав (12+)
16.20-17.00 Кулăш лаççи (12+)
16.40-17.00 Голос Республики (12+)
17.00-18.00 Не формат (12+)
18.20-19.00 Ялтан яла (12+)
19.00-20.00 Янра, юрă! (хит-парад) (12+)
20.05-22.00 Каçхи микс (12+)

ЧĂВАШ РАДИО «РАÇÇЕЙ РАДИО» КАНАЛĔПЕ
7.10 Анонс передач
7.17 Паянхи кун
7.21 Столичный курьер
7.34 Асамлă кино тĕнчи
7.45 Медицина — мое призвание
7.55-8.00 Юрă çаврăмĕ
* * *
8.00-9.00 Между Волгой и Уралом
* * *
12.10-13.00 Кайри — мала. Хит-парад
* * *
18.10-19.00 Ылтăн çӳпçерен

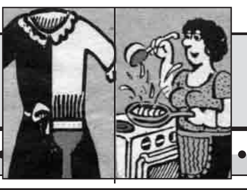

АПАЧĔ ТУТЛĂ ПУЛТĂР

«Тимĕр шапа» салат

500 грамм чăх какайĕ, 3 çăмарта, 2 панулми, пуçлă 1 сухан, 100 грамм сыр, майонез, тăвар кирлĕ.

Илемлетме çăмарта, сыр, аçтăрхан măйăрĕ, маринадланă хăяр хатĕрлемелле.

Чăх какайне, çăмартана пĕçермелле. Чăх какайне тăваткалласа турамалла. Вĕттĕн туранă сухана 10 минутлăха вĕри шыва ямалла, сăрхăнтармалла.

Çăмарта саррипе шуррине уйрăммăн, сыра, панулмие теркăламалла.

Çăмарта шуррине турилккене овал майлă хумалла. Салата сийлесе /чăх какайĕ – сухан – панулми – сыр – çăмарта сарри/ хăпартмалла. Кашни сийе майонез сĕрмелле.

Тимĕр шапа пуçне – çăмартаран, урипе хÿрине маринадланă хăяртан тумалла. Çиеле теркăланă сыр сапмалла, аçтăрхан măйăрĕ хумалла.

Чăх какайĕпе, тăварлă хăярпа

Чăхăн кăкăр тĕлĕнчи пайĕ, 3 çăмарта, тăварланă 3 хăяр, 100 грамм сыр, укроп, майонез кирлĕ.

Пĕçернĕ чăх какайĕпе çăмартана тăваткалласа турамалла. Укропа, тăварланă хăяра вĕттĕн касмалла. Сыра теркăламалла. Çимĕççене майонезпа пăтратмалла.

Килти сыр

1 литр сĕт, 2 çăмарта, 2-3 чей кашăкĕ тăвар, 250 миллилитр хăйма кирлĕ.

Сĕте вĕретмелле, тăвар хушмалла. Çăмартана пăтратса кăпăклантармалла. Вĕрекен сĕте çăмарта, хăйма ямалла. Çак хутăша пĕр вĕçĕм пăтратмалла. 5 минутран вăл тăпăрчланма пуçлать. Хутăша 3-4 сий марля витĕр сăрхăнтармалла. Тăпăрч шывĕ юхса пĕтсен ун çине йывăр япала хумалла. Сивĕтмĕше лартмалла. 10-12 сехетрен килти сыр хатĕр.

Какай фаршĕпе кабачок катлечĕ

200 грамм какай фаршĕ, 1 кабачок, 2 çăмарта, 1 апат кашăкĕ манна кĕрпи, 0,5 чей кашăкĕ тăвар, тип çу кирлĕ.

Теркăланă кабачока фаршпа, çăмартапа, манна кĕрпипе, тăварпа пăтратмалла. Çак хутăшран тунă катлетсене тип çупа ăшаламалла.

Теркăланă кукăль

250 грамм маргарин, 2 çăмарта, 1 стакан сахăр, 2 апат кашăкĕ хăйма, 400 грамм çăнăх, варени кирлĕ.

Ирĕлтернĕ маргарина сахăрпа пăтратмалла, çăмарта, хăйма, çăнăх хушса чуста çăрмалла. Ăна 1 сехетлĕхе сивĕтмĕше хумалла. Чустан 1/4-мĕш пайне касса илмелле, ыттине йĕтĕрлесе çатмана сармалла. Ăна варенипе витмелле, çиеле юлнă чустана теркăламалла. Кукăле духовкăра 35-40 минут пĕçермелле.

Исĕмпе пĕçернĕ панулми

4 панулми, 100 грамм исĕм, 1 апат кашăкĕ услам çу, 1 чей кашăкĕ сахăр çăнăхĕ, 1 апат кашăкĕ çăнăх, 1/2 чей кашăкĕ корица кирлĕ.

Ăшне кăларнă панулмие çатмана хумалла, исĕмпе корица тултармалла. Услам çăва çăнăхпа, сахăр çăнăхĕпе пăтратмалла. Çак хутăшпа исĕме витмелле. Ăшне тултарнă панулмие 35-40 минутлăха духовкăна лартмалла. Ăна шĕвĕ хăймапа çимелле.

Печени

250 грамм маргарин, 300 грамм хăйма, 3 стакан çăнăх, кăпăшлантаракан хутăш кирлĕ.

Чуста çăрмалла. Ăна çур сехетлĕхе сивĕтмĕше хумалла. Унтан йĕтĕрлесе çавраşкасем касса кăлармалла. Кашнине сахăрпа йăваласа духовкăра пĕçермелле.

Тăпăрчпа кавăн хăпартăвĕ

600 грамм тăпăрч, 100 грамм сахăр, ванилин, 1 чей кашăкĕ авăртнă корица, 5 çăмарта, 1 чей кашăкĕ кăпăшлантаракан хутăш, 300 грамм кавăн, 3 апат кашăкĕ куккурус çăнăхĕ, 1 чей кашăкĕ услам çу, чĕптĕм тăвар кирлĕ.

Тăваткалласа туранă кавăна 5 минут пĕçерсе сăрхăнтармалла. Çăмартана тăварпа пăтратса кăпăклантармалла, сахăр хушмалла.

Тăпăрча кавăнпа, корицăпа, ванилинпа, кăпăшлантаракан хутăшпа пăтратмалла, çăмарта, куккурус çăнăхĕ хушмалла. Хăпартăва 35-40 минутлăха духовкăна лартмалла.

Хĕрлĕ кăшман пудингĕ

500 грамм хĕрлĕ кăшман, 3 çăмарта, 150 грамм услам çу, 2 чей кашăкĕ кăпăшлантаракан хутăш, 1 чей кашăкĕ корица, 150 грамм çăнăх, 100 грамм куккурус кĕрпи, 1 апат кашăкĕ пыл, 1 апельсин кирлĕ.

Пĕçерсе тӳнĕ хĕрлĕ кăшмана çăмарта саррипе, услам çупа, пылпа пăтратмалла, çăнăх, куккурус кĕрпи, корица, кăпăшлантаракан хутăш, апельсин хуппине сĕткенне хушмалла. Юлашкинчен пăтратса кăпăклантарнă çăмарта шурри ямалла. Хĕрлĕ кăшман пудингне духовкăра 30 минут пĕçермелле.

ЫЙТУ-ХУРАВ

Качака сĕчĕпе тăрантармалла

Кролик ами çурисене пăхасшăн мар. Пĕчĕкскерсене мĕнле çитĕнтермелле-ши?

Тамара М.

Кролик çурисене качака сĕчĕ ĕçтерме юрать. Çитĕннĕçемĕн вĕсене утă, тырă памалла.

Ветеринари аптекинче амăшĕн сĕтне улăштаракан ятарлă хутăш сутаççĕ. Ăна вĕретсе сивĕтнĕ шывпа пăтратмалла.

Кроликсене пахалăхлă утă çитермелле. Хими им-çамĕпе е пестицидсемпе çитĕнтернĕ пахчаçимĕç вĕсен вар-хырăмне ыраттарать.

Пĕчĕкскерне ятарлă пипеткăпа çитерме пулать. Ăна тăтăш стерилизацилемелле, унсăрăн инфекци лекес хăрушлăх пур. Тин çуралнисен иммунитечĕ хавшак, çавăнпах вĕсене чир-чĕре çĕнтерме йывăр. Çурасем патне кайиччен алла супăньпе çумалла. Кролик йăвине вăхăтра тасатмалла.

Кролик ами çитернĕ хыççăн çурин хырăмне çуллать. Çавăнпах пĕчĕкскерсем ăшĕ хытнипе аптăрамаççĕ. Çакна шута илсе кролик çурине апатлантарсанах хырăмне массаж тумалла. Иккĕмĕш эрнере чылайăшĕ массажсăрах хырăмлăхне пушатма пуçлать.

Пĕчĕкскерсене çак йĕркепе апатлантармалла:

Малтанхи эрнере 2,5-шер миллилитр сĕт кунне икĕ хутчен ĕçтермелле.

Иккĕмĕш эрнере пĕрре çитермешкĕн 5-7 миллилитр сĕт тултармалла. Ăна кунне икĕ хут апатлантарни çителĕклĕ.

Виççĕмĕш эрнере çура 7-13 миллилитр сĕтпе тăранать. Икĕ хут çитермелле. Унсăр пуçне ăна утă, ятарлă хутăш, шыв пама юрать.

Тăваттăмĕш эрнере 13-15-шер миллилитр сĕт икĕ хутчен памалла.

Ултă эрнери çурана ĕмкĕчрен уйăраççĕ. Вăл хăй тĕллĕнех çиме пуçлать.

Ĕне пĕтĕ-и?

Ĕне пĕтĕленнине килте малтанхи уйăхсенчех палăртма пулать-и?

Светлана И.

Ĕне пĕтĕленнине темиçе мелпе палăртма пулать. Уйăх çитиччен унăн тыткаларăшне сăнамалла. Вăл шăпланать, асăрхансарах çӳреме тăрăшать, лайăх çиет. Унăн ар органĕнчен шĕвек тухать.

Опытлă дояркăсем ĕнен çăмĕ тăрăх та пăру тĕвĕленнине пĕлеççĕ: пĕтĕ выльăхăн вăл яка та йăлтăркка.

Хăш-пĕр фермăра выльăх пĕтĕленнине пĕлме ятарлă тестпа усă кураççĕ. Вăл сĕтри прогестерон виçине кăтартать.

Килти условисенче лару-тăрăва сĕтпе усăмлатма май пур.

Тăрă шыва пĕр тумлам сĕт ямалла. Енчен те вăл çиеле тухрĕ пулсан – ĕне пĕтĕ мар. Енчен те шывра йĕрсĕр çухалчĕ тĕк – унăн хырăмĕнче пăру тĕвĕленнĕ.

Е тата 5-шер миллилитр сĕтпе спирта пăтратмалла. Пĕтĕ ĕнен сĕчĕ темиçе минутрах тăпăрчланать.

5 уйăх иртсен ĕнен хырăмĕ палăрмаллах пысăкланать. Алла хурсан аталанакан пăру тапнине е хускалнине уйăрма пулать.

ЧĂХ-ЧĔП

Йăвана ларма хăнăхтармалла

Кĕркунне ватă чăхшăн кану вăхăчĕ çитет, çамрăкки вара çăмарта тума пуçлать.

Тĕрлĕ ӳсĕмри кайăк-кĕшĕке пĕр çĕрте тытмалла мар, вĕсем валли икĕ уйрăм туса памалла.

Ватă чăх тĕкне тăкать. Çĕнни шăтнă вăхăтра ăна лайăххах апатлантармалла, кантармалла.

Çамрăккине йăвана ларма хăнăхтармалла. Унсăрăн ура айнех тунă çăмартана ыттисем сăхса шăтарĕç. Кайран ку йăларан хăтăлма йывăр пулĕ. Çавăнпах хăшне-пĕрне пусма тивĕ.

Çанталăк сивĕтсен чăх-чĕпе симĕç курăк вырăнне утă хурса памалла. Витене купăста пуçĕ çакмалла. Çавнашкалах пурă, вĕтетнĕ шапа хуранĕ, вĕтĕ чул, кăмрăк хума манмалла мар. Çакна шута илмесен чăх-чĕп пĕр-пĕрне юн тухиччен сăхса амантма пултарать.

ПАХЧАÇĂ КĔТЕСĔ

Чӳк уйăхĕнчи ĕçсем

Чӳк уйăхĕнче кĕрпе хĕл тупăшаççĕ, çавăнпах пĕрре сивĕтет, тепре ăшăтать. Ку тапхăрта пахчаçимĕçпе чечек-курăк тымарне сыхлама тăрăшмалла. Апат-çимĕç упранакан пӳлмесене тепĕр хутчен дезинфекцилесен пăсмасть. Халĕ пахчара нимĕн те лартмаççĕ-акмаççĕ ĕнтĕ, анчах йăрансене юрпа витме юрать. Уйăх тулма тытăнсан пӳлĕмри чечексене куçараççĕ.

Ку вăхăтра çуркунне сыпма хатĕрленекен йывăççен валли турат касмалла. Хунавсем сивĕре çирĕпленме ĕлкĕрнĕ ĕнтĕ. Вĕсене кăштах сивĕ çанталăкра касмалла та типĕ полиэтилен çатăрка ăшне чиксе 0-1 градус ăшă вырăна вырнаçтармалла. Тепĕр çул валли хунав ӳстерес тетĕр тăк шăпах çак тапхăрта панулми, груша, слива тата чие вăррине акма юрать.

Çанталăк сивĕтме тытăниччен садри йывăççен айне юр пухса таптама тытăнмалла. Çамрăк хунава сăтăрçăсенчен сыхламалла, шăшисем çӳп-çап вырăнĕнче йăва çавăрнине асра тытмалла. Вăй илме ĕлкĕреймен йывăçа куян таврашĕ кăшласран çыхмалла.

Пĕлтĕр сыпнă йывăççене те витмелле. Вĕсем çирĕпленсе ĕлкĕрейменрен хĕллехи шартламара сиенленме пултараççĕ.

УСĂЛЛĂ КАНАШСЕМ

Пулă яшкине вĕреме кĕрсенех тăвар хушмалла.

Сивĕ шывра тытнă тăварлă пулла шăмминчен тасатма çăмăлрах.

Ăшалама пуçличчен 15 минут маларах тăвар сапсан пулă саланмĕ.

Ытлашши тăварлине 4-6 сехетлĕхе сивĕ шыва ямалла, кашни сехетре шыва улăштармалла.

Кăштах тăвар хушса ăшаласан унăн тирĕ кăчăртатать.

Уксуспа сирпĕтсен тирĕ çăмăллăнах тасалать.

СЫВЛĂХ

Ура ывăнсан

Каç енне нумай чухне ура ывăнни сисĕнет. Ăна ирттерме – темиçе сĕнӳ.

● Ăшă шыв тултарнă савăта çур стакан тăвар ямалла. Кĕлчечек е лаванда темиçе çулçине хума юрать. Юн куçаслăхне лайăхлатма темиçе тумлам эфир çăвĕ е пĕтнĕк курăкĕ хушмалла. Урана шыва чиксе 10-20 минут лармалла. Типĕтсен нӳрлентерекен крем сĕрсе массаж тумалла.

● Çур стакан пыла темиçе тумлам розмарин е пĕтнĕк курăкĕн эфир çăвĕпе пăтратмалла. Хутăша йĕпетнĕ урана сĕрмелле. Нуски тăхăнмалла та урана çӳлелле хурса выртмалла.

● 15 грамм лăсă экстрактне 2 апат кашăкĕ тинĕс тăварĕпе хутăштарса вĕри шыва ямалла. Урана шыва 5-10 минут чиксе лармалла.

● Ура тупанĕ çурăлнине ирттерме çакăн пек ванна тумалла: 1 апат кашăкĕ типĕтнĕ календула чечекне 1 литр вĕри шыва ямалла, шыв сивĕнсен урана чиксе лармалла.

КУН ПЕК ТЕ ПУЛАТЬ

Тăраниччен çывăрасчĕ

Эпĕ – декрет отпускĕнче, умлă-хыçлă икĕ ача çуратрăм. Мăшăрăм талăкĕпе тенĕ пекех ĕçлет. Çапах укçа çитсе пымасть. Кредит тӳлемелле, ачасем валли çĕнĕ япала туянмалла, апат-çимĕç илмелле... Юрать-ха ялти çывăх çынсем укçа енчен пулăшаççĕ, ещĕкĕпех улма-çырла, миххипех пахчаçимĕç леçеççĕ.

Ĕçрен ывăнса килекен ашшĕне тĕпренчĕкĕсене пăхтармастăп. Кантăр, вăй пухтăр. Пур ĕçе те хамах пурнăçлама хăнăхнă. Ачасене куçран вĕçертмен хушăрах апат пĕçеретĕп, япала çăватăп, килте тирпейлетĕп. Тĕрĕссипе, ку ĕç куçа курăнмасть.

Асли садике çӳреме пуçланăранпа пурнăç кăшт çăмăлланчĕ. Пурпĕрех ытла канлĕ теме çук. Эпир нумаях пулмасть çĕнĕ хваттере куçрăмăр. Анчах садике улăштарман. Пепкене çĕнĕ çĕре хăнăхма йывăр терĕмĕр. Ачана троллейбуспа садике леçме тивет. Общество транспортĕнче халăх ӳсĕрет, сунаслать. Çавăнпах пĕчĕкскерсене хăвăртах инфекци лекет. Чирлесен тĕпренчĕксем çĕрле те лăпкă çывăраймаççĕ. Яланхи пекех мăшăрăн ыйхине вĕçтерес килмест. Унăн çемьене тăрантармалла вĕт.

Ĕçе тухас килет те – пĕчĕккине никампа хăварма çук. Атте-анне юнашар пулсанах мĕнле лайăхчĕ! Пĕрре упăшка ĕçрен маларах таврăнчĕ. Манăн темиçе лавккана кайса килмеллеччĕ. Ачасене ашшĕпе хăварса урама тухрăм.

Пĕр лавккара çӳресех вăхăт иртнине те сисмен. Хама тахçанах çавнашкал ирĕклĕ туйман. Темиçе тĕрлĕ кĕпе, шăлавар, кофта тăхăнса пăхрăм. Йăлтах ман валли çĕленĕ тейĕн. Пĕрремĕш шалу илсенех илĕртӳллĕ тумтир туянăп-ха та.

Унтан ача япалисен уйрăмне кĕтĕм. Кĕçех асли валли çĕнĕ куртка, пушмак туянмалла пулĕ. Хальлĕхе кĕçĕнни кивĕ тумтир тăхăнтартнине ăнланмасть, каярах вăл та çĕннине ыйтма пуçлĕ.

Улма-çырла туянма черете тăтăм. Ирçĕм çырлипе груша, киви тахçантанпах çиес килет.

Çула май сĕт, турăх, кĕрпе, макарон илтĕм. Кур-ха, сумка самаях йывăрланчĕ. Тавралăхпа киленсе васкамасăр кил еннелле утрăм.

Хваттер алăкĕ патĕнче хаяр сăнлă упăшка кĕтсе илчĕ. Вăл ачасене пăхса мар, мана кĕтсе ывăннă иккен. Пĕр вĕçĕм телефонпа шăнкăравланă, анчах манпа калаçайман. Эпĕ вара телефон сӳннине асăрхаман та... Ачасем те макăраççĕ. Çак тĕнчере упăшкана, тĕпренчĕксене мĕнле кирлĕ çын эпĕ! Вĕсем мансăр самантранах тунсăхлама пуçласçĕ. Ах, мĕнле хытă кĕтеççĕ.

Кĕтмен çĕртен упăшка телефонри номерсене тĕрĕслеме тытăнчĕ. Ун пеккине малтан курман. Урама тухнă вăхăтра такампа тĕл пулнă имĕш.

Урăххи пирки шухăшлама вăхăт çук. Манăн пĕртен-пĕр ĕмĕт – тăраниччен çывăрасчĕ.

Екатерина ЦВЕТКОВА.

Тусăмшăн чун хĕпĕртет

«Тинех улшăнтăм. Тепĕр чухне хама хам та паллаймастăп. Темĕнле майпа пурнăç çине урăх куçпа пăхма вĕренсе çитрĕм. Çын сăмахне хăлхана пачах та чиксместĕп. Тахçан асанне: «Пурăна-киле чун хытать», – тетчĕ. Тĕрĕс иккен. Халь мана ним çукран куççуль кăларттараймăн. Çынна юриех мĕскĕнлетес шухăшлă хура чунлă та кĕвĕç çынсем яланах пулнă – чи телейсĕррисем вĕсем», – хайне çирĕп тытма вĕренсе çитрĕ çывăх тусăм.

Никама та усал туман вăл хăй пурнăçĕнче. Ырă та ăшă кăмăлĕшĕн ĕçре те, тăванĕсем те хисеплеççĕ ăна. Çын хурласан та, Турă пăрахмасть теççĕ ун пеккисене. Шăпа тĕрлĕрен килет. Икĕ çул каялла пысăк инкек тӳссе иртерчĕ вăл. Мăшăрĕ аварие лексе вăхăтсăр уйрăлса кайрĕ пулин те, хуçălса ӳкмерĕ хĕрарăм. Пĕр эрне çунат усса çӳренĕ хыççăнах пĕчĕк ывăлĕсене ура çине тăратмаллине ăнланса илсе хыпăнса ӳкрĕ. «Иĕнипе пурнăçа майлаштарайăн, малалла пĕтĕмпех хамран килет», – çирĕппĕн каларĕ вăл.

Йăлтах ăнса пырать унăн халĕ. Хваттерĕсем тара памалăх та пур. Ачисем амăшне вĕренӳре савăнтараççĕ. Хăш вăхăтра ĕлкĕрнинчен çеç тĕлĕнме пăрахаймастăп. Иртен пуçласа каçченех ĕçре вăл. Анчах та килĕнче яланах таса та сутă, хăна килнĕ çĕре тутлă апат та хатĕр. Тĕлĕнтермĕш мар-и, тахăш вăхăтра лавкка уçма та ĕлкĕрнĕ хайхискер. Кăшкăрса çӳремесĕр шăппăн çеç ĕçлет çаврăнăçуллăскер. Чи çывăх тусне те каласа кăтартас çук хăш-пĕр вăрттăнлăха. Тĕрĕс те тăвать-и тен? Кану кунĕсенче машинăн саппас пайĕсене сутать халь ман тантăшăм. Акă епле пулмалла иккен. «Укçа çук, епле пурăнмалла?» – теприсем пек нăйкăшнине нихăçан та илтмен унран.

Çывăх тусăма пĕри куç хывнине те пĕлетĕп. Хăй пекех ĕçшĕн хыпса çунаканскер. Куншăн хăйĕнчен те ытларах хĕпĕртетĕп. Телейлĕ вăл халĕ.

ИРИНА.
Шупашкар хули.

ВĂТ, ТĔНЧЕ!

Мĕнле тармалла-ши?

"Шултра бизнесмен", – теççĕ ман пирки пĕлĕшсем. Фирма уçрăм. Канмалли кунсăр, отпусксăр ĕçлетĕп. Хушăран 2-3 талăклăх командировкăна кайма тивет. Çакна килтисем хăнăхса çитрĕç. Арçыннăн, паллах, çемьене укçапа тивĕçтермелле. Мана мăшăр та, юлташсем те хисеплеççĕ.

Хĕрарăмсемпе хитре калаçмашкăн аслă шкултах вĕрентнĕ мана. Вĕсемпе хăвăртах пĕр чĕлхе тупатăп. Хăшĕ-пĕри мана килĕштернине те пытармасть. Тĕл пулăва та чĕнеççĕ...

Пĕррехинче пĕлĕш стена талккăшĕпех шкап туса пама ыйтрĕ. Апат вăхăтĕнче килне кайса килме палăртрăмăр. Проект тăвиччен йăлтах виçмелле вĕт манăн.

Вăл хăвăртах сĕтел çине темĕн те пĕр лартрĕ, эрех кăларчĕ. Эпĕ, спортпа туслăскер, хаяррине ĕçместĕп. Пуçларĕ мана ӳкĕтлеме. Эрех ĕçмен арçын çук, ăна юри тархаслаттарасшăн имĕш. "Мĕнле тухса тармалла ку килтен?" – шухăшлатăп хам. Ку кăна та мар, хĕрарăм уçă кĕпе тăхăнса ман çумах ларчĕ.

"Ах, мансах кайнă. Пичче кĕрсе тухма ыйтнăччĕ. Анне валли кучченеç парса ярасшăн", – хыпăнса ӳкнĕ пек тытрăм хама. Юрать-ха яла кайма хатĕрленнине пасăрах каланăччĕ ăна. Ĕненчĕ ахăр. Апла пулин те тăхтама ыйтать. Эпĕ хальлĕхе ку килте ĕç пĕтернĕ. Кăнтăрлахи апат çимесĕрех тухса утма лекрĕ.

Тепрехинче командировкăна кайма тухнăччĕ. Пĕр хĕрарăм умлă-хыçлă шăнкăравлать. Шăп та лăп çав вăхăтра урăххипе сăмах ваклаттăм, çавăнпа унпа калаçаймарăм. "Тунсăхларăм. Паянах кил", – кăштахран çакнашкал СМС илтĕм. Эпир çав хĕрарăмпа юрату çинчен сăмах пуçарман. Вăл укçа пуçтарнă иккен. Иртнĕ эрнере леççе панă сĕтел-пуканшăн халех татăласшăн. Каярах тĕл пулма калаççа татăлтăмăр унпа.

Çав СМСа арăм тупса вуланă. Пуçларĕ ятлаçма. Вăл вăрçăнма тăрсан пулеметпа пенĕ пекех таттисыпписĕр "шăтăртаттарать". Хама хӳтĕлемешкĕн пĕр сăмах та хушма çук. Юратнă мăшăр кăшт лăплансан кăна лару-тăрăва уçăмлатма май килчĕ. Мана урăххи кирлĕ мар. Çакна арăм та ăнланчĕ.

Пурнăçри самантсене аса илсе вăрттăн кулатăп. Çавăнпах кăмăлăм яланах лайăх.

МИХАИЛ.

АХ, АНЧАХ

Светлана

Пурнăç шав малаллах шăвать. Ватлăх енне сулăннă май час-часах каялла çаврăнса пăхатăп. Иртнине аса илсе нумайччен шухăша путса ларатăп. Пурнăçăм кăсăклă иртрĕ темелле. Темĕн те курнă, таçта та çитнĕ. Пуринпе те кăмăллă эпĕ. Малтанах тинĕсре çӳрерĕм, каярах та ĕçĕм Раççейĕн тĕрлĕ кĕтесне илсе çитерчĕ.

Лайăххи хушшинче чуна кăшлаканни те пур çав, вăлах тăтăшах асăма килет те. Чун савнине упрама пĕлеймесĕр епле йăнăш тунине халĕ питех те лайăх ăнланатăп. Шăпам илемлĕ те чипер, ăшă кăмăллă пикепе паллаштарчĕ. Анчах эпĕ ăна упрама пĕлеймерĕм.

Сакăрвуннăмĕш çулсен вĕçĕ. Севастополь. Ир-ирех эпĕ, нумаях пулмасть çеç тинĕс-çар флочĕн лейтенанчĕ пулса тăнăскер, палуба хĕрринче тăраттăм. Пирĕн часах хускалса 2 çуллăха тинĕсе тухса каймалла. Ку тăрăхри салтаксем тăванĕсемпе, савнийĕсемпе ыталашса уйрăлнине сăнатăп. Атте-аннене аса илетĕп. Чăваш ялĕнче мĕнле пурăнаççĕ-ши вĕсем? Юратнă хĕрĕм çук та – аякри çĕрсенче унсăр тунсăхлама тивмĕ...

Хĕсметри пурнăçа вулавăшри кĕнекесем çеç пуянлатрĕç темелле. Çур çултан атте-анне çырăвĕпе пĕрле палламан алă пусни те çитрĕ. Илемлĕ почерк салам ярканĕ хĕрарăм иккенне систерчĕ. Эпĕ пачах палламан хĕр шăрçалана ăна. Хăйне вăл Светлана тесе палăртнă. Эпир Севастопольтен тухса кайнă чухне салтаксене ăсатма тинĕс хĕрне вăл та пынă-мĕн. Вырăнти хăçатра ĕçлекенскерне арăмĕсем мăшăрĕсенчен епле уйрăлнине çырма сĕннĕ. Шăпах çавăн чухне пике карап çинчи çамрăка – мана ĕнтĕ – асăрханă та. Эпĕ ыттисене епле куçпа сăнани ăна тĕлĕнтернĕ те, илĕртнĕ те. Çаксене пĕтĕмпех уççăн çырса пĕлтернĕччĕ Света. Çемçе кăмăлпа ăшăлăх манăн чуна пырса тиврĕç. Çийĕнчех хуравларăм. Çак кунтан атте-аннерен çеç мар, Светланăран та хыпар кĕтме тытăнтăм. Çур çултан эпĕ хĕр çырăвĕсемсĕр тунсăхланине, вĕсене чăтămсăррăн кĕтнине ăнлантăм. Кашни каç вулаттăм салама, шăрçаланнă шурă хута çума тытаттăм та вĕсенчен хĕр ăшăлăхĕне çепĕçлĕхĕ тапнине туяттăм, мĕн тери ырă шăршă кĕретчĕ тата! Пĕррехинче хĕртен сăнӳкерчĕк ыйтса ятăм. Анчах вăл хирĕçлерĕ. Чунсем пĕр-пĕрин патне туртăннă чухне сăн-пит ниме те пĕлтерменнине çирĕплетрĕ. Унпа килĕшмех тиврĕ. Куç умне вара яланах йăрăс пӳллĕ, хура хӳхĕм пике тухатчĕ.

Икĕ çул та иртрĕ. Çак тапхăрта Света маншăн çав тери çывăх пулса тăчĕ. Унпа куçа-куçăн тĕл пуласса чăтăмсăррăн кĕтрĕм. Часрах мана салам янă ăшă алла хăмăннинче туяс килчĕ.

Палăртнă кун та çитрĕ. Акă эпĕ калаçса татăлнă вырăнта Светăна кĕтетĕп. Савнине палласа илес тесе кашни иртен-çӳрене сăнатăп. Анчах пĕри те ĕмĕтĕмри çывăхне те пымасть. Шăп палăртнă вăхăтра куçăм тĕлне шăпах асăмри хĕр тухрĕ тăчĕ. Акă вăл – ман паталла утать. Симĕс кĕпи хăйне ытла та килĕшет-çке. Вăл çывхарнă май сăмах тупма тăрăшрăм. Хĕр те вылянчăклă куçĕпе ман çине пăхрĕ. Эпĕ ун çулĕ çине тухрăм. Çырусенчен килекен ырă шăршă сăмсана кӳ! пырса çапрĕ.

– Лейтенант, иртме ирĕк парсамăр, – терĕ вăл.

Эпĕ çак самантра хĕр аллинче кĕнеке çуккине асăрхарăм. Ара эпир Светăпа юратнă поэтăмăрăн кĕнекине илме калаçса татăлнăччĕ.

"Хăвăласа çит! Чар ăна! Акă вăл – санăн шăпу!" – кăшкăрчĕ чунăм. Хĕр хыççăн чупас килчĕ. Мана çак самантра чăн Светлана часах килесси çеç тытса чарчĕ. Эпĕ тусăма улталама пултараймастăп-çке. Икĕ çулта епле çывăхланнăмăр та. Тин çеç мĕн пулса-иртнине пуçра çавăрттарнă май темиçе утăм каялла чакрăм çеç – пĕчĕк кăна хĕр утнине асăрхарăм. Пысăк куçлăх тăхăннăскер сарă çӳçне ачалла пуçтарса çыхнă. Хăй питĕ хумханать.

– Салам, Светлана, – эпĕ те аранах чĕлхене çаврăттартăм. Пĕтĕм вăйăма пухса айккине кайса ларма сĕнтĕм.

– Каçарăр та, симĕс кĕпеллĕ хĕр аллăма çак кĕнекене тыттарчĕ те сирĕн пата пыма ыйтрĕ. Эсир мана Светлана тесе уçăлма чĕнсен вăл сире хирĕçле кафере кĕтнине калама хушрĕ.

Çаплаччĕ манăн Светлана. Отпуска пĕрле ирттертĕмĕр. Мĕн тери телейлĕччĕ эпир ун чухне! Анчах çак тупрана, ытла çамрăк пулнăран-ши, хаклама пĕлеймерĕм. Часах эпĕ Хĕвелтухăçне ишмелли хушу илтĕм. Светлана ют çĕршыва кайма хатĕрленетчĕ. Çапла пирĕн çулсем ĕмĕрлĕхех уйрăлчĕç...

ГЕОРГИЙ.

Турхан капитан

Анатолий КИБЕЧ

Акă умра Владивостокран Мускавалла каякан пуйăс. Пĕтĕм шăм-шакра, ăшра çав тери сисĕнÿллĕ çăмăллăх, чĕре патĕнчен йывăр чул татăлса ÿкнĕ пекех. Алăри чăматан йывăрăшне те туймастăп. Манăн Канаша çитмелле. Плацкартлă вакуна кĕрсе вырнаçрăм та кантăк патне пырса тăтăм. Перрон çинче – чупас пек хăвăрт утакан çынсем, ăсатма пынисем те кунтах. Анчах маншăн вĕсем никамах та мар, пĕрне те палламастăп. Хула йĕри-тавра хупăрласа тăракан сăртсене вара пурне те тенĕ пекех пĕлетĕп. Мĕн ятли кăна çук! Дунька кăвапи текенни те пур. Унпа та сывпуллашрăм.

Пуйăс тапрансан хам вырăн патне çывхартăм. Унта тепĕр арçын ларать, капитан тумĕпе. Ăна устава пăхăнса саламларăм. Хăй вара йăл кулса илчĕ те:

– Юрать, юрать, кунта чаçре мар вĕт, – терĕ.

Калаçса пынă май ятне те пĕлтĕм – Яков Турхан. Чăвашах иккен! Хамăр районтанах, Сител ятлă ялтан.

Кĕтмен çĕртенех Яков Павлович вăхăт иртермелле тесе ресторана кайса килме сĕнчĕ. Эпĕ килĕшрĕм.

Ку саманта нихăçан та манас çук. Манран чылай аслăскер вăрçăра та пулнă, наградăсен колодкипе пĕрлех аманнине пĕлтерекен паллăсем те пур. Хăй вара чăвашла пит ăстах мар, ытларах вырăс сăмахĕсемпе усă курать, тăван чĕлхепе чылай вăхăт хушши калаçманни сисĕнетех çав. Ăçта кăна илсе çитермен пуль ăна çар çыннин шăпи. Эпĕ çакăн пирки тĕплĕнрех каласа пама ыйтрăм. Капитан хаваспах килĕшрĕ.

– Çамрăклăх ман хăвăрт вĕçленчĕ, – пуçларĕ Яков Павлович. – Комсомолец пулнăран çара ыттисенчен маларах, вунçиччĕрех, илсе кайрĕç. Çар комиссариатне чĕнсе илчĕç те ним ыйтса тăмасăрах пуçтарăнма хушрĕç. Паянхи пек астăватăп, килтен эпĕ 1939 çулхи раштавăн 16-мĕшĕнче ирхине тухса кайрăм. Каçхине юр çунăран урамра йĕрсем те çукчĕ. Хам маларах утса пыратăп, хыçаларах – тăвансем. Анне сасăпах макăрать. Ял хĕррине çитсен "çакна яланах пĕрле илсе çÿре" тесе хĕрес çакса ячĕ. Хамăн та чун вăркать, тăван ял витĕр юлашки хут утса тухнăн туйăнчĕ. Тĕнчери ларутăру лăпкă марри те хăратать. Утнăçемĕн çаврăна-çаврăна пăхса уйрăлтăм. Ял хĕрринче хăлаçланса ларакан çил арманĕ çине юлашки хут пăхса илтĕм те утăма хушрăм.

Канаша çитиччен мана аслă пичче ăсатса ячĕ. Унтан Мускав урлă Киева çитрĕм. Пирĕн чаç Киевран хĕвеланăçнерех вырнаçнă иккен. Эпĕ пĕрремĕш ротăна лекрĕм. Пĕртте çăмăл марччĕ, сакăршар, вуншар сехет хăвалатчĕç, занятисем вăрçăри пекех иртетчĕç, юрлă окопсенче те выртаратчĕç. Походсене те ик çĕр-виç çĕр çухрăм таранах илсе тухатчĕç.

– Апла вăрçа аванах хатĕрленнĕ иккен эсир. Чылайăшĕ ав салтаксем хатĕр пулман тесе калаçаççĕ.

– Пур çĕрте те пĕр пек мар çав, командующий Г.К.Жуков пулнăран пире хытă хăваланă курăнать. Пĕрре çапла маршпа пынă чухне пирĕн взводăн Хмельницкий облаçĕнчи ял витĕр тухма тиврĕ. Урам вĕçĕнчи киле кĕрсе шыв ыйтрăмăр. Питĕ хавас йышăнчĕç, шыв кăна мар, сĕт те ĕçме сĕнчĕç. Акă ман пата шурă кĕпеллĕ хĕрача пысăк куркапа сĕт йăтса пычĕ. Эпĕ ĕçнине хăмăр куçне ниçта илмесĕр пăхса тăчĕ. Хăй пĕр вуннăсенче пулĕ. Каласан та ĕненес çук – çав хĕрачапа тепĕр тăхăр çултан пач кĕтмен çĕртен Инçет Хĕвелтухăçĕнче тĕл пулма тÿр килчĕ, тăванĕсемпе куçса пынă иккен вăл унта. Паян кун та çавăнпах пурăнатăп, акă халĕ те командировкăна вакун патне çитиех ăсатса ячĕ.

– Ан тĕлĕнтерĕр-ха, курсанах палласа илтĕр-и вара?

– Çук, каярах тин тавçăрса илтĕмĕр, малтан вăл аса илчĕ.

– Турă çырни ĕнтĕ.

– Кунталла вăрçă хăваласа янă вĕсене.

– Вăрçă пуçланнă чухне ăçта пулнă вара эсир?

– Киев çывăхĕнче. Ирхине ирех тревогăпа вăратрĕç те эпир тÿрех траншейăсене вырнаçрăмăр. Тÿпере темиçе самолет çывхарни курăнса кайрĕ, сасси те урăхла. Нимĕçсем иккен. Зениткăсем вĕççĕр-хĕрсĕр пеме тытăнчĕç. Лешсем бомбисене тĕлли-паллисĕр пăрахкаласа каялла вĕçрĕç. Эпир малтан вăрçă пирки шутламан та, вĕрентÿ пырать пуль тенĕ. Каярах пире вуниккĕ тĕлне клуба пуçтарчĕç те В.М.Молотов радиопа калаçнине итлеттерчĕç. Хăрушă кунсем пуçланчĕç. Аса илес те килмест, чĕрене ыраттарни çеç.

– Ăнланатăп. Çапах та пĕрер эпизодне аса илеймĕр-ши? Чăн-чăн фронтовик каланине пĕрремĕш хут итлетĕп.

– Ну юрĕ, вилĕмрен мĕнле çăлăнса юлнине каласа парам эппин. Нимĕçсем хĕлле хытах тапăнаймастчĕç, сивĕрен хăратчĕç. 1942 çул пуçламăшĕнче эпир оборонăра тăтăмăр. Çурхи шывсем кăштах типсен пуçланчĕ вара! Нимĕç хĕлĕпех вăй пухнă иккен, танкпа, самолетпа тапăннине пирĕн полк чăтаймарĕ, чакма тиврĕ. Çынсемпе техникăна çурçĕр Донецк урлă хĕвелтухăçнелле ăнăçлă каçарас тесен нимĕçсене вăхăтлăха та пулин тытса чармалла. Çак ĕçе тума ятарлă рота уйăрчĕç, ăна урăхла арьергард теççĕ. Эпĕ те çавăнта лекрĕм. Полк кайрĕ, эпир юлтăмăр. Командир пулма пĕр капитана хăварчĕç. Вăл хушнипе аслă çул хĕрринче çĕр алтса вырнаçрăмăр та кĕтме тытăнтăмăр. Кĕçех юнашар ялта кăшкăрашни, макăрни илтĕнсе кайрĕ. Нимĕçсем алхасаççĕ ĕнтĕ. Тĕплĕнрех пĕлес тесе командир пире виçĕ çынна разведкăна ячĕ. Тип çырма тăрăх чупса ял хĕррине çитрĕмĕр, йывăç-тĕм хыçне пытанса сăнама пуçларăмăр. Бинокльпе пăхсан урамра нимĕçсем утса çÿрени те аванах курăнать. Мотоциклсем те, машинсем те пур.

Эпир каласа панине итленĕ хыççăн капитан çул урлă тарăн канав чавма хушрĕ, нимĕçсем çĕрле канаççĕ, ыран ирхине вĕсене хирĕç тăма тивет терĕ.

Чăнах та, ирхи апат хыççăн нимĕçсем тапранчĕç. Пăхма хăрушă, ним хăрамасăр тенĕ пек килеççĕ, автоматсемпе мотоцикл çинче ларса пыраççĕ. Капитан пире командăсăр пеме те, чакма та юрамасть тенĕ. Мĕн тери чăтăмлăх кирлĕ тăшман çапла хăюллăн çывхарса килнине курма. Командир епле чăтать-ши? «За Родину, за Сталина, огонь!» – пачĕ команда капитан. Пуçланчĕ вара. Ытла та сасартăк вут-хĕм сирпĕнме тытăннăран нимĕçсем аптраса ÿкрĕç, каялла чакрĕç, вилнисемпе аманнисене те пăхмарĕç. Пирĕннисем темиçен вĕсем патне çывхарас тесе çĕкленнĕччĕ кăна, нимĕçсем тепĕр хут персе çитрĕç, самай йышлăн, анчах пурпĕрех ĕç тухмарĕ вĕсен, пулăшу çитиччен тесе пулас, пăрахса кайрĕç. Виççĕмĕш хут машинсемпе килесси те паллă. Ун чух чарасси пулас çук.

Çак самантпа усă курса çĕклентĕмĕр те хамăр полк хыççăн çул тытрăмăр. Кăштах кайсан пĕр яла çитсе кĕтĕмĕр. Çынсем килĕсенчен тухса çул хĕррине пырса тăчĕç. Ытларахăшĕ – ватăсемпе хĕрарăмсем. «Пире мĕншĕн пăрахса хăваратăр?! Пĕрлех илсе кайăр-ха!» – тесе кăшкăраççĕ. Макăракан та пур. Пулăшма май çукран чĕре çурăлас пек ыратать. Нимĕн тума аптранине: «Кĕçех çаврăнса килетпĕр!» – тесе хăвартăмăр. Кĕçех тени çулталăк çурă пулассине малтанах ăçтан пĕлĕн-ха?

Ялтан тухсан капитан карттă çине пăхса илчĕ те: «Кунтан инçех мар полк валли тунă кĕпер пулмалла», – терĕ. Часах çурхи шывпа сарăлса кайнă юханшыв патне çитсе тухрăмăр. Ак тамаша! Кĕпер вырăнне çара юпасем кăна кăнтарса тăраççĕ. Пире кĕтсе илеймен вĕсем, сирпĕтсе хăварнă, нимĕçсем ан каçчăр тесе пуль ĕнтĕ.

– Тен, сире кĕтмен те, пурпĕрех вилеççĕ тесех хăварнă, – чăтаймарăм тĕлĕннипе.

– Вăл вăхăтра пуçра пĕртенпĕр шухăш пулнă – тепĕр енне мĕнле каçасси. Хыçалтан тăшман хĕссе пырать, умра тем сарлакăш юханшыв, çитменнине тата вăхăт та çав тери сахал. Мĕн тумалла-ха? Çухалсах кайрăмăр тесен те юрать, алă та усăнчĕ. Пăчкă та, пуртă та çук. Капитан çине шăтарас пек пăхатпăр, çăлăнăç шыратпăр.

Çынлăх шайĕ, туслăх çирĕплĕхĕ шăпах çакăн пек йывăрлăхра палăрать те ĕнтĕ. Пĕр шухăшлă пулса чăмăртансан тин çăлăнма май тупăнать. Пĕрин хыççăн тепри сĕнÿ пама тытăнтăмăр. Тĕрлĕ вариант çуралчĕ. Пачах ишме пĕлменнисем те пур вĕт-ха. Çапах та çăлăнăç паракан мел тупăнчĕ. Урана чĕркенĕ обмоткăсене салтса пĕр-пĕринпе сыпăнтартăмăр, юпаран юпана çыхса тухрăмăр – лайăх ишекенсем çине тăнипе. Çапла вара кирлĕ япаласене кам майран, кам çурăм хыçне çакса каçма пуçларăмăр. Леш енне çитнисем хĕпĕртенипе аллисемпе сулкалашса тăраççĕ. Акă черет мана та çитрĕ. Аванах ишсе пытăм, çурринчен те иртнĕччĕ, сасартăк канат татăлса кайрĕ. Эх, тĕнче! Кĕрлесе юхакан шыв мана турпас татки пек вылятса аналла вăркăнтарчĕ. Пĕтĕм вăя пухса алăпа, урапа тапалашатăп, путас марччĕ тетĕп. Юпасем чылай инçе тăрса юлчĕç. Татах кайсан темле майпа çыран хĕррине асăрхарăм, шыв илнĕ хăваран ярса тытрăм. «Çăлăнтăм», – çиççе илчĕ пуçра. Çыран хĕррине тухрăм та тăсăлса ÿкрĕм, сывлăш çавăрса илсе тăрса лартăм. Шăпах çак вырăнта шыв юххи тепĕр еннелле пăрăнать иккен. Çавна кура çăлăнтăм ĕнтĕ.

Кĕпер патнелле утнă май, леш еннелле пăхса пытăм. Унта пирĕннисем тăххăрăн юлнă, кĕпере сирпĕтнĕ хыççăн çыран хĕрне тухса ÿкнĕ пĕренесене пухса сулă тума тытăннă курăнать. Ку енчисем тĕмĕсем хыçĕнче тумĕсене усă вырăна сарса хунă та пăшалĕсене тасатса лараççĕ. Мана курсан тахăшĕ: «Акă тепри тупăнчĕ, тата улттăшĕ тухайман пулмалла», – терĕ. «Леш енче нимĕçсем!» – илтĕнчĕ сасартăк. «В ружье!» – пулчĕ команда. Типсе çитмен тума хăвăрт тăхăнтăмăр та пăшалсене ярса тытрăмăр, тĕмĕ хыçне пытанса сăнаса пăхатпăр. Нимĕçсем чăнкă çыран хĕррине пырса тăчĕç те кĕпер юписем çинелле тĕллесе калаçаççĕ. Лере юлнă юлташсем ниçта кайса кĕреймеççĕ, хÿтлĕх шыраса хăйăр ăшне кĕрсе выртма хатĕр. Пăшалĕсем те алăра мар вĕт-ха. Çапах та виççĕшĕ пăшалсем патне чупса пычĕç. Çакна нимĕçсем курчĕç те автоматран шатăртаттарма тытăнчĕç. Лешсем хирĕç перкелесе илчĕç те лăпланчĕç. Нимĕçсем: «Рус капут!» – тесе кăшкăрашса шыв хĕррине анчĕç, тепĕр хут персе тухрĕç, кĕсьесене, кутамккасене тĕрĕслерĕç, тупнă документсене тин çеç çăмăл машинăпа пырса çитнĕ офицера пачĕç.

Кăкăра тарăху, тавăру туйăмĕ хĕсет. Шыв урлă пеме те май пур вĕт-ха, капитан темшĕн команда памарĕ.

– Сире çăлса хăварасси çинчен ытларах шухăшланă ĕнтĕ вăл.

/Малалли пулать/.

ВУЛАКАН ПУЛТАРУЛĂХĔ

Николай АГАКОВ

Тăван çĕршывăм – Чăваш Ен

Тăван çĕршывăм – Чăваш Ен,
Сана саватăп чĕререн.
Мана эс патăн вăй-хална,
Хăв ăшшуна, юратăвна.

Ÿстертĕн çĕр сĕткенĕпе,
Эп тав тăвап ĕмĕрĕпе.
Çĕре вĕрентрĕн юратма,
Тăван хам халăха савма.

Эс вут хыптартăн чĕрене –
Шав çĕклеме çĕршыв чысне,
Ваттисене хисеплеме,
Çут пурнăça чечеклеме.

Сана нихçан эп манас çук,
Санран хакли никам та çук.
Тăван çĕршывăм –
Чăваш Ен!
Илемлĕ, ырă, вăйлă ен.

Анатолий МАКСИМОВ

* * *

Каллех хĕл çитрĕ çĕмĕрсе.
Туллать сив çилĕ çĕрĕпе,
Ташлать тăманĕ вĕçтерсе,
Хупларĕ шурă кĕрĕкпе.

Кĕскелчĕ ĕмĕр хÿхлесе.
Çапăçнипе-ши чирĕпе,
Виссе юлмарăм иртессе,
Хыçра мĕн юлчĕ – пилĕпе?

Çук! парăнмасть: хĕсе-хĕсе
Пăвать, тăллать сăнчăрĕпе.
Çапах шанап çĕнтерессех
Тепĕр çулталăк вăйĕпех...

Елена НИКИТИНА

* * *

Ман чунра нумай чухне
хĕвел пăхать:
Пурăнас, ĕçлес килет.
Тепĕр чух вара
çил-тăвăл алхасать,
Пурăнас кăмăл та
хавшать...

* * *

Пурнăçа тĕрĕс
пурăнса ирттересси
Чăнах та уй урлă
каçасси мар иккен...

* * *

Чăвашлăх туйăмĕ ачаш та
пит черчен:
Анне юрри янрать ман чĕрере!
Чăн чăвашла калаçăпăр
куллен,
Ялан вăл пулĕ
пысăк хисепре!

Черетлĕ пĕрремĕш леди

2002 çулта Дональд Трамп ун чухне никамах та палламан-пĕлмен Меланья Кнавсăн тăван çĕршывĕнче виçĕ сехет ирттернĕ. Каçхи çиччĕре Трампăн “Боинг 727” самолечĕ Лондонран вĕçсе тухса Люблянăран инçех мар вырнаçнă Брник аэропортĕнче анса ларнă. Викторпа Амалия Кнавссем, Меланья ашшĕ-амăшĕ, ăна кĕтнĕ ĕнтĕ /халĕ, чăн та, хĕрарăмăн ячĕн орфографийĕ кăшт улшăннă/. Трамп ассистентки Норма Фердерер тата маларах асăннисем “мерседессен” кортежĕ еннелле çул тытнă. Çур сехетрен ушкăн хăна çуртне хыçалти алăкран кĕнĕ. Блед кӳлли еннелле тухакан чӳрече умĕнчи сĕтел хушшине вырнаçнă. Ресторанра урăх никам та пулман. Меланья куçаруçă рольне калăпланă вăхăтра ыттисем алкогольсĕр коктейль ĕçнĕ, суханпа, çĕрулмипе ăшаланă какай çинĕ. Десерт – хура çырла. “Ку вырăна сутаççĕ-и? – ыйтнă сывпуллашас умĕн Дональд Трамп пулас хуняшшĕнчен. Аэропорта вăл çурçĕр тĕлĕнче таврăннă.

Иммигрантка

Çак эрнере Америка хăйĕн черетлĕ президентне суйларĕ. Хĕрарăмăн тумхахлă шăпиллĕ Хиллари Клинтонпа Америкăна юттисенчен тасатма сĕнекен Дональд Трамп хушшинче, унăн çемйинче вара – идилли, иккĕмĕшне суйласа илчĕç çынсем. Çакна палăртмалла, халиччен Америкăра иммигрантка пĕрремĕш леди нихăçан та пулман. Чăн та, Луиза Адамса асăнмалла. Вăл – Джон Куинси Адамсăн арăмĕ. Анчах та унăн ашшĕ Америкăра çуралнă.

Икĕ çак хĕрарăма танлаштарма та йывăр. Луиза арфа каланă, сатира пьесисем çырнă. Унăн 14 хутчен çие юлнă: вĕсенчен 9 хутчен хырăм ӳкнĕ, пĕр ачи вилĕ çуралнă. Мелания, халĕ вăл çапла çырăнать, хăй каланă тăрăх, пушă вăхăтра пилатеспа аппаланать, йăлтăркка хуплашкаллă журналсем вулать. Вăл 1970 çулта Ново-Место хулинче, çав вăхăтра Югослави шутланнă ку, çуралнă. Каярахпа, каллех хăй каланă тăрăх, чиперккен пĕтĕм пурнăçĕ самолетра иртнĕ: “е Парижра ӳкерĕннĕ, е Миланра”. Трамппа иккĕшĕ Нью-Йоркра, мода агентствин хуçин Паоло Дзамполли уяв каçĕнче, паллашнă. Дональд унта урăх хĕрпе, Норвеги косметика империйĕн еткерçипе Селина Мидельфартпа, пынă пулин те, Меланийăна тӳрех асăрханă. Чиперккен телефон номерне ыйтнă. Хĕр каламан. Ара, арçын урăх хĕрпе иккенне курнă-çке вăл. Дональд та парăнман. Çапах çак курнăçу туслăха куçнă.

Вĕсем уйрăлса каяс патне те çитнĕ. 2000 çулта Дональд президент суйлавне Реформа партийĕнчен хутшăнма тĕв тунă. Анчах мăшăр хăвăртах мирлешнĕ. 2004 çулта Костюм институчĕн балĕнче Дональд хĕре пĕрлешме сĕннĕ. Юнион-сквер çумĕнче шăппăн кăна пурăнакан пике çавăн пекех пĕр шăв-шавсăр Пиллĕкмĕш авеню урамĕнчи Tramp Tower çуртне куçнă. Унта хăнасене бахилла тăхăнтартса кăна кĕртеççĕ – мрамор урайне чĕресрен.

Шалти тата тулашри политика

Трампăн амăшĕ те чикĕ леш енче çуралнă – Швецире. Дональдăн пĕрремĕш арăмĕ Ивана Зельничкова Чехири Злин хулинчен пулнă. “Юттисем” пирки политикăна улăштарма сĕнекен президентăн çемьери политики çапла пачах хирĕçле пулса тухать.

Чăн та, Трамп çакна хăй те аван ăнланать. Унăн çемйин членĕсем саккунлă иммигрантсем пулнине калать. Мелания, калăпăр, Нью-Йорка модель пулса пынă. Вăл 2001 çулта Green Card резидент карточкине тивĕçнĕ. Пилĕк çултан гражданство илме пултарнă. Трамп çемйин, паллах, саккуна пăхăнмалăх укçа-тенкĕ çителĕклĕ. Иммигрантсенчен кашниех çакна лайăх пĕлет: ваккат тытасси – чи пĕлтерĕшли. Анчах та нухрат енчен хĕсĕкрен ентешĕсене пулăшасси пирки Мелания шухăшламасть те.

Тĕкĕрлĕ кантăк

Хăйĕн пирки вăл Интернетра çапла çырать: “объективсене туртакан сăн-пит”, “тинĕс тĕслĕ куçлă чиперкке”, ыттисене пулăшма тăрăшакан хĕрарăм, амăшĕ... Чăн та, çак сайт текех çук. Хĕрарăм унта Любляна университетĕнче дизайн тата архитектура енĕпе диплом илнине çырнă. Официаллă мар çăлкуçсенчен вара çакă паллă – Мелания пĕрремĕш курс вĕçне те çитеймен – вĕренме пăрахнă.

Мелания нумай калаçма юратмасть. Ытларах чухне вăл капла та хĕсĕк куçне тата ытларах хĕссе пăхать çынсем çине. Çук, унăн куçĕ чун тĕкĕрĕ мар, тĕкĕрлĕ кантăк кăна. Суйлав умĕнхи кĕрешĕве те упăшкипе пĕрле хутшăнсах кайман вăл, çын çине тухман. Хĕрарăм килте, хăйсен вуннăри ывăлĕпе Бэрронпа пулма ытларах кăмăллать. Чӳк уйăхĕн 8-мĕшĕ çывхарса çитсен кăна вăл халăх хушшине ытларах тухма пуçланă. Çак утăма тума Америкăри виçĕ хĕрарăмран пĕри кăна Дональдшăн сасăлама килĕшнине пĕлни хистенĕ ахăр. Меланийăн репертуарĕ питĕ кĕске пулнă: “Дональд чаплă калаçусем йĕркелеме пĕлет” тата “Эпир иксĕмĕр те ирĕклĕхе питĕ юрататпăр”. Хĕрарăм ытларах калаçма хăтланса пăхни шăв-шавпа вĕçленнĕ – унăн сăмахĕсем 2008 çулта Мишель Обама демократсен съездĕнче каланипе шăп тӳр килнĕ.

Меланийăна косметика ытларах кăсăклантарни паллă. Трамп та арăмĕ пирки унăн сăн-пичĕпе тата кĕлеткипе çыхăнтарса кăна калаçать. Çитмĕлти миллиардер хĕрĕх улттăри модель тĕлĕшпе халĕ те вĕрин сывлани паллă.

Феминисткăсем Меланийăна юратсах кайманни куçкĕрет. Вĕсен шухăшĕпе, вăл илемлĕ, анчах ăслах мар. Ун çине кирек мĕн те çакса яма юрать. Те килĕшмелле ĕнтĕ çакăнпа, те тавлашмалла? Калăпăр, Моника Левинскин юратнă писевĕ халĕ тĕнчипех лайăх саланать. Аляска кĕпĕрнаттăрĕ Сара Пэйлин килĕштерекен куçлăх та – модăра. “Мелания витĕмĕ” вара çук-ха. Те пальто тăхăнать вăл, те кĕрĕк? Трампăн арăмĕ кĕлеткин илемне те асăрхамасть суйлавçă. Пĕрремĕш ледин биографийĕ те – пуш-пушă, пĕлтерĕшли нимĕн те çук унта. Суйлав вăхăтĕнче Трампа канашсемпе Мелания мар, Дональдăн хĕрĕ Иванка пулăшнă. Çĕршыв тăрăх та ашшĕпе пĕрле вăлах çӳренĕ. 2015 çулта Трамп хăй суйлава кандидат пулса хутшăнассине пĕлтерсен сцена çине унпа пĕрле Иванка хăпарнă. Мелания вара айккинчен кăна пăхса тăнă. Иванка политика канашĕсемпе пулăшнă вăхăтра Мелания “арçын ачасем” çинчен калаçать – унăн “пысăк” тата “пĕчĕк” арçын ача пур. Виççĕмĕш хутчен авланнă Трампăн сакăр мăнукĕнчен иккĕшĕ Бэрронпа тантăш.

Блед хĕрринчи ресторанра виçĕ сехет ирттернисĕр пуçне Трамп урăх пулса курман Словенире. Севницăра вара пачах та çитеймен вăл – Меланийăн ачалăхĕ унта иртнĕ. Дональдăн хуняшшĕ-хунямăшĕ халĕ шăпах унта пурăнаççĕ. Дональдпа Мелания туя тăватçĕр аллă хăна чĕннĕ. Вĕсенчен виççĕшĕ кăна Словенирен пулнă – качча тухакан хĕрĕн ашшĕ-амăшĕ тата аппăшĕ Инес.

Дональд пекех, Мелания эрех-сăрапа иртĕхмест. Политика тĕлĕшпе асăрханса кăна калаçать. Упăшкине нихăçан та тиркемест. “Вăл мĕнле пур – эпĕ ăна çапла юрататăп”, – мăшăрĕн прически пирки ыйтсан та çапла хуравланă вăл. Кăмăлсăрлăхне пит-куçне упăшки пекех пĕркелесе палăртма вĕреннĕ. Пурăна-киле йытăсем хуçисене евĕрлеме хăнăхаççĕ теççĕ...

Мăнкăмăллăх е хӳтĕленӳ маски?

Пĕрремĕш леди пуласси çапах та питех те яваплă. Çавăнпа пĕлес килет: кам вăл Мелания Трамп? Унăн биографине урлă та пирлĕ Боян Пожар тата Игорь Омерца тустарнă. Вĕсен ĕçне Трамп представителĕ суяпа танлаштарнă.

Шăпине хирĕç пĕрремĕш хут Мелания 1992 çулта утăмланă – Словени журналĕ çавăн чухне илем конкурсне пĕлтернĕ. Конкуренци тĕлĕнмелле пысăк пулнă. Мелания финала тухайман. Унăн 1992-96 çулсенчи карьери пирки чаплах темелли çук – хĕр реклама темиçе роликĕнче ӳкерĕннĕ.

Пожарпа тата Омерцăпа Мелания хутшăнăвĕсем паян хĕрсех çитнĕ. Кĕнекере авторсем хĕрарăмăн кăкăрĕнче имплантат пуррине калаççĕ. Трамп адвокачĕ çакăншăн вĕсене суда пама хатĕрленет.

Кĕнеке авторĕсем нумай факта çутта кăларнă. Мелания хăйĕн амăшĕ мода енĕпе ĕçленине каланă. Кĕнекере вара Амалия тивĕçлĕ канăва тухичченех пир-авăр фабрикинче вăй хунине пĕлтернĕ. Меланийăна ĕненес тĕк, вăл çӳлерех асăннă конкурсра та çĕнтернĕ-мĕн. Хайхи дизайнер дипломĕ пирки те Пожарпа Омерца пĕлтернĕ вулакана.

Çав вăхăтрах Мелания питĕ мăнкăмăллă. Ку енĕпе вăл Дональдран та ирттерет. Пĕрремĕш ледисем нумай чухне халăхпа çывăхарах пулма тăрăшаççĕ. Анчах та – Мелания мар. Вăл хăйне çемье ăшши пек мар, пăр королеви пек тыткалать. Упăшки тĕлĕшпе пачах та шӳтлемест те вăл. Никама та килĕшме тăрăшмасть. Никамран та каçару ыйтмасть. Унпа тавлашма та майĕ çук. Çапах та ăна пĕлекенсем Меланийăпа хутшăнма кăмăллă пулнине палăртаççĕ. Çавăнпа та çӳлерех палăртни, тен, хĕрарăмăн хӳтĕленӳ маски кăна?

Аппа-и, каппа-и, Трампăн пĕр тан мар мăшăрланăвне маркетинг инструменчĕпе танлаштарма пулать. Тата – мачо гимнĕпе. Пĕтĕм тĕнче çемьере хĕрарăмпа арçын тивĕçне пайлама хистет. Дональд Трамп вара çапла интервью парать: “Ача-пăчапа аппаланасси – хĕрарăм тивĕçĕ. Эпĕ укçа парăп. Вĕсемпе Тĕп паркра уçăлса çӳреместĕпех вара”. Çав вăхăтрах ачисен йĕпе йĕмĕсене нихăçан та улăштарса курманнипе мухтанать арçын. Хĕрарăм уншăн – пушă тĕнче. Пуйăса е самолета лармалли билет. Пĕр еннелле.

/Tatler.ru, news mail.ru/.

Мелания Трамп çинчен – 7 факт

1. Мелания Трамп Мишель Обамăн сăмахне вăрланă – çемье хаклăхĕсем çинчен калакан пĕр абзаца йăлт унăнне илнĕ.

2. Çамрăк чухне хĕр журналсем валли çарамасăн та ӳкерĕннĕ. Кнавс хушаматпа çӳренĕ чухне Мелания модель пулнă. Пике чаплă журналсем валли кăна мар, ыттисем валли те ӳкерĕннĕ. Çарамасланса. Хăйĕн пекех çарамас тепĕр хĕре ыталаса. Дональд çак сăнӳкерчĕке хак панă: “Эпир ун чухне паллашман та, пĕрлешмен те. Мелания çав вăхăтра 25-ре пулнă. Пушшех те, кун йышши сăнӳкерчĕксем – модăра”.

3. Хĕр питĕ хăйне евĕрлĕ тăхăнма юратнă. Мелания çамрăк чухне кĕп-кĕске юбкăсемпе кĕпесем тăхăннă. Хаклă çи-пуçпа эрешсем суйланă. Упăшки президент суйлавне кандидат пулса хутшăнассине пĕлсен сăпайлăрах тумтир çине куçнă.

4. Мелания пилĕк чĕлхепе калаçать: словенилле, акăлчанла, французла, сербла, нимĕçле. Трамп мăшăрĕ коммунизм çулĕпе утнă çĕршывра çуралнă. АПШ историйĕнче кун пекки – пĕрремĕш хут.

5. Меланийăпа Дональд туйăнче Билл тата Хиллари хăналаннă. Суйлав умĕнхи тапхăрта Трамппа Хиллари, çемçен каласан, сиввĕн хутшăннă пулин те, маларах вĕсем чиперех çыхăну тытни паллă. Мăшăр туйĕнче Клинтонсем сумлă хăна йышĕнче пулнă.

6. Мелания саккуна пăснă. Трамп мăшăрĕ хăй çакна хирĕçлет, анчах та Associated Press пĕлтернĕ тăрăх, 1996 çулхи юпа уйăхĕнче Меланийăн Америкăра ĕçлеме ирĕк пулман. Çапах та вăл çĕршывра юлма май тупнă, 20 пин доллар ĕçлесе илнĕ.

7. Трамп операци туманнине çирĕплетет. АПШ 45-мĕш президенчĕн арăмĕ пластика операцийĕ, çав шутра ботокс та, нихăçан та туманнине палăртать. Анчах та хĕрарăмăн хĕсĕнсех пыракан куçĕ çине пăхса çакна ĕненме хĕн.

И-ХИ-ХИК

Йывăç çине хăпарса кайнă кушак каялла анма хăраса макăрса ларать. Хуçи ăна апла та астарса пăхать, капла та – усси çук.

– Лар апла пулсан, – тарăхать хĕрарăм. – Йăва çавăр та унтах çывăрма вырт.

* * *

Кăрлачăн 1-10-мĕшĕсенче халăха пĕртен-пĕр ыйту канăç памасть – паян эрнен хăш кунĕ?

* * *

Арăмĕ – упăшкине:

– Кала-ха, манăн куç ирхи тĕтре тĕслĕ-и?

– Аха.

– Çӳçĕм вара шывсикки пек-и?

– Аха.

– Тутам чечек евĕр-и?

– Аха.

– Уй, эсĕ мана хитре сăмахсем каланине мĕн тери юрататăп эпĕ!

* * *

Хăв айăплă пулсан та упăшкуна айăплама пĕлместĕн пулсан – эсĕ чăн-чăн хĕрарăм мар.

* * *

– Хăвăр çинчен каласа кăтартăр-ха...

– Уй, мĕн каламалли – 90х60х90. Эсир вара?

– 108-24-68.

– Ман пата ан çырăр урăх.

– Юрать. Ку манăн секретарьшăн телефон номерĕччĕ, Газпромра ĕçлетĕп эпĕ...

* * *

Апат-çимĕç лавкки умĕпе икĕ йытă чупса пырать.

– Атя кĕрсе какай вăрласа тухатпăр, – сĕнет пĕри.

– Эсĕ мĕн, курмастăн-им? “Йытăпа кĕме юрамасть!” – тесе çырнă.

– Вăт, айван! Эпир вулама пĕлнине кам чухлать?

* * *

Шкулта пĕрле вĕреннисем 38 çул иртнĕ хыççăн тĕл пулсан пурнăçра кама ăнăçни тӳрех курăнать. “Иккĕпе” кăна вĕреннин – çавăн пекех иккĕ: хваттер тата машина. “Виççĕ” паллăпа ĕлкĕрсе пынин – пурнăçра та виççĕ: хваттер, машина, дача. Отличникăн, паллă ĕнтĕ, пилĕк ялала – куçлăх, парăмсем, кукша, вĕçĕмсĕр ыратакан пуç тата тутăхман металран хатĕрленĕ ылтăн медаль.

* * *

Диетăна пăхăнма шухăшларăм. Ĕçме пăрахрăм, каçхи улттă хыççăн апат та çиместĕп. Пĕр уйăхра çапла... 31 кун çухатрăм!!!

* * *

– Ăçта пулнă эсĕ?

– Юлташсемпе...

– Виçĕ кун-и?! Эпĕ сан патна виçĕ кун шăнкăравларăм!!!

– Эпир аса илме тăрăшрăмăр...

– Мĕн?

– Эпĕ ăçта пурăннине...

* * *

– Мĕн çӳллĕш эсĕ?

– 145.

– Уй, пĕчĕк принцесса! Мĕн йывăрăш?

– Тата пĕчĕкрех – 120.

* * *

– Паян кушак аçи туянтăм-ха.

– Мĕн тума?

– Арăм шăшисенчен хăрать.

– Шăши ăçтан тупăннă тата?

– Ĕнер илсе килтĕм.

– Мĕн тума?!

– Тахçанах кушак туянасшăнччĕ...

* * *

Мĕн вăл – оптимизм? Манăн кӳршĕ чӳрече çăвас умĕн хваттер çăраççине яланах кĕсйи не чикет – тухса ӳкес пулсассăн каялла кĕмешкĕн. Хăй 9-мĕш хутра пурăнать.

* * *

– Ан кулян, эпĕ пĕр уйăхлăха кăна каятăп вĕт.

– Аха, яланах çапла – уйăхлăха тесе тухса каятăн та виçĕ кунранах каялла вĕçтерсе килетĕн.

* * *

– Сывă-и, Леха?

– Хм-м... Мана Наташа тесе чĕнеççĕ.

– Ан суй! Ман упăшкан телефонĕнче эсĕ – Леха.

* * *

– Анне, эпир кăçал тинĕс хĕррине каятпăр-и?

– Кăçал тинĕс хĕррине санăн репетиторусем кайĕç.

* * *

Пирĕннисем хоккейла выляççĕ. Аванах тата. Анчах манăн упăшкан кăшкăрма юрамасть – ача çывăрать. Сăра ĕçме те юрамасть – каçхине руль умне лармалла. Балкон çинче шăппăн кăна Раççей ялавне сулласа ларать...

* * *

– Анне, ыран пирĕн шкулта – ашшĕ-амăшĕн пухăвĕ. Каятăн-и?

– Çук, ывăлăм. Вăл укçапа çулла тинĕс хĕррине канма кайăпăр.

* * *

Ирхине пепкеме садике пуçтарнă май ыйту патăм: “Кам ирех тăрать, ачасене вăратать?” Хуравĕ анратсах ячĕ: “Анне...”

* * *

Арçынна попугай парнеленĕ. Ахальтен мар иккен. Хайхискер пуçланă усал сăмахсемпе вăрçăнма. Арçынна та, унăн арăмне те, вĕсене кăна мар, хунямăшне те çакланнă. Кил хуçи тарăхса çитнипе тытнă та кайăка сивĕтмĕше чиксе хунă. Малтанах уçса кăларма ыйтса шалтан такăртаттарнă сасă илтĕннĕ-ха. Унтан шăпланнă. Кĕçех попугай сасси илтĕннĕ:

– Каçарăр, тархасшăн, эпĕ текех нихăçан та апла тумăп...

– Юрать, – килĕшнĕ кил хуçи. – Йăнăшасси такамăн та пулать...

– Анчах та калăр-ха, – тата шăппăнрах каласнă попугай. – Чăхă мĕн туса айăпа кĕнĕ?..

Саламлатпăр

Шупашкарта пурăнакан Роза Яковлевна МАЛОВĂНА сумлă юбилейпе чун-чĕререн саламлатпăр. Çирĕп сывлăх, вăрăм кун-çул, канлĕ ватлăх сунатпăр.

Мăшăрĕ, ачисем, мăнукĕсем, тăхлачисем, хăтисем, тăванĕсем.

РЕКЛАМА ТАТА ПĔЛТЕРӲСЕМ

АУ «Издательский дом «Хыпар»
СДАЕТ ПОМЕЩЕНИЯ ПОД ОФИС
НА 3, 6-7 ЭТАЖАХ
Дома печати.
Справки по телефонам: 28-83-64, 28-83-70, 56-04-17.

ПУЛĂШУ/УСЛУГИ

38.Чистка колодцев, скважин. Водоснабжение. Т. 89674715070.

43.Бурение скважин «под ключ». Гарантия. **Т. 8-927-668-43-82.**

45.Лечение алкоголизма, табакокурения. Т.: 8(8352) 215345, 89199785855. *Лиц. 5001001230 от 08.06.2007. Имеются противопоказания, проконсультируйтесь со специалистом.*

51.Бурение колодцев. Кольца колодезные замковые, качественные. Доставка. Скидки. Тел.: 89278477143, 89373790080.

53.Изготовление ЛЕСТНИЦЫ /дуб, хвоя, береза/. Т. 89176623494.

152.Бурение скважин на воду. Т. 8-960-302-12-93.

ТУЯНАТĂП/КУПЛЮ

18.Бычков, тёлок, коров, лошадей. Тел. 8-962-599-47-06.

39.Бычков, коров, лошадей. Т. 8-960-310-98-78.

612.Закупаем ПОРОСЯТ – 5-20 кг. Т. 8-967-791-89-05.

694.Бычков, коров, тёлок, лошадей – дорого. Т. 8-961-344-03-82.

УЛĂШТАРАТĂП/МЕНЯЮ

743.Качака путекĕсене хурсемпе улăштаратăп. Т. 89093001475.

СУТАТĂП/ПРОДАЮ

2.АКЦИЯ! БЛОКИ КЕРАМЗИТОБЕТОННЫЕ, пропаренные, вибропрессованные 20х20х40 – 32 руб., 12х20х40 – 26 руб., 9х20х40 – 22 руб. Песок, ОПГС; **КОЛЬЦА** ж/б для колодцев и к-заций 0,7; 1; 1,5 м. Бурение. Высокое качество. Доставка манипулятором. Без выходных. Т. 8-967-470-46-77.

4.Немецкие пластиковые ОКНА. Скидки. Гарантия. Замер, д-ка – бесплатно. **Т. 8-987-576-65-62.**

5.БЛОКИ керамзитобетонные 20х20х40, 12х20х40, 9х20х40, **полнотелые** 20х20х40. Доставка. Разгрузка. Т. 89603016374.

8.Гравмассу, песок, **щебень,** торф, кирпичный бой, **керамблок, керамзит.** Пенсионерам, уч. ВОВ – скидки. Т. 89051990122.

10.Сетку-рабицу от производителя – более 80 видов, сетку сварную – более 30 видов, **профнастил,** гвозди, **столбы,** проволоку. Изготовление ворот, калиток. Доставка. Выездная сварка /генератор/. Грузоперевозки. Т.: 68-05-67, 34-70-70.

11.Срубы на заказ. Т. 37-28-74.

14.Немецкие ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА. Низкие цены. Пенсионерам скидки. Замер, доставка – бесплатно. Без вых. **Т. 89278558355.**

15.Кирпич любой**.** Т. 89613393363.

16.Гравмассу, песок, щебень, керамзит – недорого. Т. 89053465671.

21.Керамблоки, гравмассу, песок. Т.: 89033456307, 8-917-675-75-28.

26.КЕРАМБЛОКИ /20х20х40, 12х20х40, 10х20х40/, **керамзит** в мешках, **цемент,** кирпич, колодезные **кольца.** Т. 89033468556.

27.КИРПИЧ от 10 руб., **БЛОКИ к/б,** пеноблоки. Манипулятор. Тел. 89033220208, 48-02-08.

35.Пластиковые **ОКНА,** металлические **ДВЕРИ. Бесплатно:** замер, доставка, демонтаж. **Гарантия** 15 лет. Т. 8-937-391-39-91.

58.Сетку-рабицу, заборы, **ворота** (кованые, распашные, гаражные), ДВЕРИ железные, **ОКНА** пластиковые. Кровля и обшивка домов. ТЕПЛИЦЫ, навесы. Строительные работы. Д-ка. Установка. Гарантия. **Льготникам скидки.** Т.: 89022881447, 387574. Сайт: metalservis21.ru

76.Срубы с комплектацией, липовые срубы, **каркасные дома** – на заказ. **Д-ка.** Т. 89379528467.

142.Окна – дёшево. Т. 89276684382.

Сăмах каçмăш

Н.Краснов Йĕпреç районĕ/ хатĕрленĕ

1. Çар званийĕ. 2. Штирлиц рольне калăплакан. 3. Чăваш халăх артисчĕ – Кĕлпук мучи. 4. Заводри цехра чупакан «урапа». 5. Çапăçу хатĕрĕ. 6. Вырăс çыравçи. 7. Еврей халăхĕн ăслă патши. 8. Сыватмăшри ĕçчен. 9. Хваттере янă хурт-кăпшанкă. 10. ... – Ларионов – Крутов. 11. Вырăс юрăçи, романссене килĕштерекен. 12. Тĕвесен ушкăнĕ. 13. Пушă. 14. Тахçан вăл çĕршыв старости пулнă. 15. Водород бомбин «ашшĕ». 16. К.Маркс пуянлăхĕ.

41-мĕш номерте пичетленнĕ сăмах каçмăш хуравĕсем:

1. Палан. 2. Капан. 3. Сахăр. 4. Чакак. 5. Шалаш. 6. Кавăн. 7. Чикан. 8. Пират. 9. Карат. 10. Парад. 11. Хупах. 12. Пукан. 13. Сăмах. 14. Чălан. 15. Çăмах. 16. Тăман. 17. Тăвар. 18. Чăваш. 19. Сахал. 20. Тавар. 21. Тăван. 22. Пăван. 23. Сухан. 24. Турам.

« ХЫПАР »
Издательство çурчĕ” автономи учрежденийĕ

УЧРЕДИТЕЛЬСЕМ: ЧĂВАШ РЕСПУБЛИКИН ИНФОРМАЦИ ПОЛИТИКИН ТАТА МАССĂЛЛĂ КОММУНИКАЦИСЕН МИНИСТЕРСТВИ, ЧĂВАШ РЕСПУБЛИКИН ИНФОРМАЦИ ПОЛИТИКИН ТАТА МАССĂЛЛĂ КОММУНИКАЦИСЕН МИНИСТЕРСТВИН “ХЫПАР” ИЗДАТЕЛЬСТВО ÇУРЧĔ” ЧĂВАШ РЕСПУБЛИКИН АВТОНОМИ УЧРЕЖДЕНИЙĔ

Директор-тĕп редактор М.М.АРЛАНОВ

Редактор – М.М.ИЛЬИНА

Дежурнăй редактор – М.Р.ТУМАЛАНОВА

Хаçата Федерацин çыхăну, информаци технологийĕсен тата массăллă коммуникацисен тытăмĕнчи тĕрĕслев служби 2013 çулхи апрель уйăхĕн 30-мĕшĕнче ПИ № ФС77-54016 номерпе регистрациленĕ.

Çырăнмалли индекс: 11515

РЕДАКЦИПЕ ИЗДАТЕЛЬ АДРЕСĔ: 428019, Шупашкар хули, Иван Яковлев проспекчĕ, 13, Пичет çурчĕ
ЫЙТСА ПĔЛМЕЛЛИ ТЕЛЕФОНСЕМ: 55-07-21, 56-00-67, 56-03-54, 28-83-67, 28-85-33.

Факс: /8352/ 28-83-70, 56-20-07
Электрон почти: hypar@mail.ru

Хаçатри рекламăсăр тӳлевлĕ информаци материалĕсем “Реклама çинчен” Федераци саккунĕн 2 ст. килĕшӳллĕн “Аталану çулĕпе”, “Ят-сум”, “Ĕç тата çын”, «Самана таппи» рубрикăсенче пичетленеççĕ.

Номере 11.11.2016 алă пуснă. Пичете графикпа 19 сехет те 30 минутра алă пусмалла, 19 сехетре алă пуснă.
Хаçата «Хыпар» Издательство çурчĕ» АУ техника центрĕнче калăпланă, «Чăваш Ен» ИПК» АО типографийĕнче пичетленĕ.
428019, Шупашкар хули, И.Яковлев проспекчĕ, 13.
64-24-01 – издательство директорĕ.
Тираж 6967. Заказ 4013.